

5

ՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԿՐՕՆԻ

Orhde atca

Bay Zarmay

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

AGOP APRAHAMYAN
matlaar
ANKARA CADDEGI
Reşit Efendi Han İstanbul

ՏՊԱԳՐԻԶ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

ՅԱԿՈՒ ԱՐՐԱԶԱՄԵԱՆ

Անգարա ճառար, Բեօթի Է.Յ. խան քիւ 14

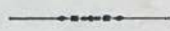
ԶԱՐՄԱՅՐ ԳՐԴ. ԿԷՋԻՐԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԿՐՕՆԻ

495

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏՊԱԳՐԻԶ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

ՅԱԿՈՔ ԱՐՐԱԶԱՄԵԱՆ

Անգարա շաքսկոի, Բեթիս էֆ. խան բիւ 12

Կ. ՊՈՒՐՍ, 1934

495

Նախապատասխան կարգերու յասուկ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՈՒԽՏԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ, սարական կարգերու համար կը ձեռնարկենք ազատ հասոյթիկներով հրատարակութիւնը Հին Ուխտի եւ Նոր Ուխտի պատմութիւններուն, աւելի՛ ընդարձակ Նախապատասխանի յակագումներն, բայց աւելի՛ համառօտ մեր նախապէս հրատարակածներէն, որոնք ընդհանրապէս Միջին կարգերու համար կը փնտռուին, եւ որոնք յաջորդ սպագրութեան մը մեջ մտադիր ենք նոխացնել Ս. գրական շահեկան մանրամասնութիւններով եւ բարոյական դասերով:

Սոյն հրատարակութեան դրդապատճառին վրայ այսօրու բացատրութենէ ետք, պարտք կը համարենք կրկին՝ պատ. ուսուցիչներու նկատողութեան յանձնել թէ Ս. Գրական պատմութեանց այս ամփոփումներու ուսուցման միակ նպատակն է ցոյցացնել բարոյական եւ հոգեւոր դասը որ կը գտնուի անոնց իւրաքանչիւր եջին մէջ:

Այս նպատակը ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է որ խղճամիտ ուսուցիչը ի՛նքն մարտաւ ըլլայ նիւթը, ի վիճակի գտնուի իր աշակերտները հետաքրքրելու ոչ միայն նիւթին պատմութեան, այլեւ անոր բարոյականին: Պէտք է մանաւանդ *ապրուած դաս* մը ընել զայն, թելադրելով զոչ ոչ որ իրենք հանեն դասին բարոյականը: Եւ առիկա ընելու համար զոչ պէտք չէ մղուին թուրակի պէս զոչ ընելու իրենց դասը: Յիշողութենէ աւելի պէտք է մարզուի զոչ դասողութիւնը, եւ արդէն իսկ ըմբռնուած դասէն՝ զոչ պէտք է կարող ըլլան հանելու անոր բարոյականը, ուսուցչին կողմէ ուղղուած նար հարցումներու շնորհիւ:

Փափաքուած նպատակը ձեռք բերելու եւ ուսուցչին օժանդակ մը ըլլալու համար, մեր նախորդ Հին եւ Նոր Ուխտի պատմութեանց վերջերք դրուած են յակապէս ուսուցչաց եղած թելադրութիւններ, զորս օգտակար է որ աչի առջեւ ունենան սոյն դասագիրքէն ալ ուսուցանողները:

Այս հաստի ոչ նոխացած է բազմաթիւ պատկերներով, որոնք մեծապէս պիտի նպաստեն նիւթին լաւ հասկողութեան:

ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆ

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵՆԷՆ ՋՐՀԵՂԵՂ

Ա — ԱՇԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾՈՒԻԼԸ

Միակ էակ մը կայ յաւիտենական: Աստուած է ան, ամենակարող, ամենաբարի, որ ստեղծած է աշխարհի վրայ գտնուած բոլոր բաները:

Սկիզբէն Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը: Յետոյ ըսաւ. «Թող լոյսը ըլլայ, և լոյսը եղաւ: Աստուած լոյսը գատեց մութէն: Լոյսին անունը դրաւ ցօրեկ, և մութին անունը՝ գիշեր: Ասիկա եղաւ ստեղծագործութեան առաջին օրը:

Երկրորդ օրը Աստուած ստեղծեց երկնակամարը, և երկինքին ու երկրի ջուրերը իրարմէ զատուեցան:

Երրորդ օրը Աստուած հրամայեց որ երկրի ջուրերը մէկ կողմ քաշուին և ցամաքը երեւայ: Եւ այնպէս եղաւ: Աստուած ցամաքին անունը դրաւ երկիր, և ջուրերու հաւաքուած տեղը կոչեց ծով: Աստուծոյ հրամանովը երկիրը ծածկուեցաւ կանանչ տունկերով, ծաղիկներով և պտղատու ծառերով:

Չորրորդ օրը Աստուած ստեղծեց Արեւը, Լուսինը և աստղերը. Արեւը՝ երկիրը լուսաւորելու, և օրերը, ամիսները և տարիները որոշելու համար. իսկ Լուսինը և աստղերը՝ գիշերը լոյս տալու համար:

Հինգերորդ օրը Աստուած ստեղծեց ձուկերը որ կը լողային ջուրին մէջ, և թռչունները որ կը թռչտէին

օգին մէջ, եւ ըսաւ անոնց. «Աճեցէք ու շատցէք»:

Վեցերորդ օրը Աստուած ստեղծեց երկրի վրայ գտնուած բոլոր չորքոտանի կենդանիները, գազանները և սողունները: Յետոյ ըսաւ. Մարդը ստեղծենք մեր պատկերին նման, և թող հրամայէ ծովուն ձուկերուն, երկինքի թռչուններուն և երկրի բոլոր անասուններուն:»

Աստուած մարդուն մարմինը կազմեց երկրին հողէն. երեսին փչեց կենդանութեան շունչը, և մարդը կենդանի, բանական հոգի ունեցաւ: Աստուած անոր անունը դրաւ Ադամ:

Առաջին մարդուն ընկեր մը տալու համար, Աստուած Ադամի կողէն ստեղծեց առաջին կինը՝ Եւան: Աստուած օրհնեց ասոնց միութիւնը՝ ըսելով. «Աճեցէք և շատցէք և լեցուցէք երկիրը:» Այդ օրհնութիւնը տրւած էր բոլոր կենդանիներուն ալ:

Վեց օրուան մէջ ստեղծագործութիւնը աւարտելէ ետքը, եօթներորդ օրը Աստուած հանգչեցաւ, և օրհնեց այդ հանգիստի օրը: Ասոր յիշատակը պատուելու համար շաբաթ օրը հանգիստի օր եղաւ Հին (հրէական) Օրէնքին մէջ, և կիրակին՝ Նոր (քրիստոնէական) Օրէնքին մէջ:

Բ.— ԴՐԱԽՏԸ.— ՄԱՐԴՈՒՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

ԴՐԱԽՏԸ. — Աստուած մեր նախածնողք ստեղծելէ ետքը, զանոնք դրաւ շատ գեղեցիկ պարտէզի մը մէջ որ դրախտ կը կոչուէր: Այնտեղ կային ամէն տեսակ ծառեր, և մէջէն կը հոսէր մեծ գետ մը որ չորս ճիւղի կը բաժնուէր:

Դրախտին ծառերուն մէջ կար կեանքի ծառը, նաև բարին ու յարք գիտնալու ծառը:

Ադամ և Եւա անմեղ և անմահ ստեղծուած էին, և երջանիկ պիտի ապրէին դրախտին մէջ, եթէ հաւատարիմ մնային զիրենք Ստեղծողին հրամաններուն:

Աստուած, զանոնք փորձելու համար, հրամայեց որ պարտէզին բոլոր ծառերուն պտուղներէն ուտեն,

Դրախօսք

բայց բարին և չարը գիտնալու ծառին պտուղին չդպչին. «Որովհետև, ըսաւ, եթէ այն պտուղէն ուտէք, պիտի մեռնիք»:

ՄԱՐԴՈՒՆ ԱՆԿՈՒՄԸ.— Սատանան, որ հրեշտակներու հետ ստեղծուած էր՝ երջանիկ ըլլալու համար, բայց Աստուծոյ կողմէ պատժուած էր իր հպարտութեան և ապստամբութեան պատճառով, նախանձեցաւ Ագամ և Եւայի երջանկութենէն. ուստի փորձեց զանոնք ան- և հնազանդ և դժբախտ ընել: Օձի կերպարանք առաւ, և ըսաւ Եւայի.

— Ինչո՞ւ Աստուած արգիլեց ձեզի՛ դրախտին ծառերու պտուղներէն ուտելու:

— Մենք բոլոր ծառերու պտուղներէն կ'ուտենք, պատասխանեց Եւա, բացի մէջտեղը գտնուած ծառի

պտուղէն: Աստուած ըսաւ որ եթէ անոր դպչինք եւ ուտենք, պիտի մեռնինք:

— Չպիտի մեռնիք, ըսաւ օձը. հապա եթէ այն պտուղէն ուտէք, ձեր աչքերը պիտի բացուին, և աստուածներու պէս պիտի ըլլաք, գիտնալով բարին և չարը: Եւս հրապուրուելով պտուղին գեղեցկութենէն,

Սասանայից երկինքէն վաճառիլը

ցի և վախցայ ու պահուրտեցայ. որովհետեւ մերկ էի և ամչցայ:

— Ինչէ՞ն գիտցար մերկ ըլլալդ, հարցուց նորէն Տէրը. կերա՞ր արդեօք արգիլուած պտուղէն:

Ադամ, փոխանակ իր յանցանքը — խոստովանելու, Եւայի վրայ ձգեց.

— Այն կինը զոր ինձի ընկեր սուրբ, ան տուաւ պտուղը և կերայ:

Ֆրցուց և կերաւ: Յետոյ Ադամին ալ տուաւ և ան ալ կերաւ: Անմիջապէս անոնց աչքերը բացուեցան, տեսան թէ մերկ են. ուստի թղթնի տերեւներով ծածկուեցան:

Ադամ և Եւա իրենց անհնազանդութենէն անմիջապէս ետքը լսեցին Աստուծոյ ոտնաձայնը, որ կը յառաջանար պարնէզին մէջ. ուստի ծառերու մէջտեղ պահուրտեցան:

— Ո՞ր ես Ադամ, հարցուց Տէրը:

— Չե՞ր ձայնը լսե-

Յետոյ Աստուած Եւայի դառնալով.

— Ինչո՞ւ ըրիր ասիկա:

— Օձը զիս խարեց, պատասխանեց Եւա:

Աստուած նախ օձը անիծեց. ըսաւ թէ «Կինը պիտի ջախջախէ քու գլուխդ, Անոր միջոցաւ որ իրմէն պիտի ծնի:»

Յետոյ Եւայի ըսաւ թէ իր ցաւերը պիտի շատնան երկրի վրայ.

վերջապէս Ազամի ըսաւ. — Քանի որ քու կնոջդ

Ազամ եւ Եւա դրախտէն կը վաճառին

մտիկ ըրիր և կերար արգելուած պտուղէն, անիծուած ըլլայ երկիրը որուն վրայ պիտի գործես. փուշ և տատասկ բուսցնէ. և քու ճակտիդ քրտինքովը ուտես քու հացդ, մինչեւ որ դառնաս այն հողը ուրկէ ելար, ուրովհետեւ հող էիք և հող պիտի դառնաք:

Աստուած մաշկեղէն հագուստներ հագցուց անոնց, և վռնտեց զբախտէն. և հրեղէն սուրով զինուած հրեշ-

տակ մը պահապան դրաւ դրախտի դրան առջեւ, արգիլելու համար մօտենալու կեանքի ծառին և ուտելու անոր պտուղէն:

Ահա այսպէս մահը մտաւ աշխարհ մ յանցանքով, որ տարածուեցաւ բոլոր մարդոց վրայ և կը կոչուի սկզբնական մեղք:

Բայց Աստուած չլքեց մարդը իր մեղքէն ետքը: Փրկիչ մը խոստացաւ: Ինչպէս կը յայտնուի օձին տըւած անէծքէն, նոյն Փրկիչը կնոջմէն պիտի ծնէր: Այն ատենէն ի վեր Մեսիան յոյսը և փրկութիւնը եղաւ մարդկային ազգին:

Գ. — ԿԱՅԷՆ ԵՒ ԱԲԷԼ. — ՍԷՅ. — ՄԱՐԴՈՅ

Ա Պ Ա Կ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

ԿԱՅԷՆ ԵՒ ԱԲԷԼ. — Ադամ և Եւայի առաջին զաւակները եղան Կայէն և Աբէլ: Կայէն երկրագործ էր և Աբէլ հօտերը կ'արածէր: Երկուքն ալ Աստուծոյ զոհ կ'ընէին. բայց Կայէն չար էր և Աստուած կը մերժէր անոր նուէրները. մինչ Աբէլի զոհերը հաճելի էին Իրեն: Ասիկա չար նախանձ մը պատճառեց Կայէնի:

— Ինչո՞ւ կը տրտմիս և կը նախանձիս, ըսաւ Տէրը: Բարիք գործէ և կը վարձատրուիս: Եթէ չարիք գործես չը՞ պիտի պատժուիս:

Կայէն չխրատուեցաւ այս ազդարարութենէն: Իր ատելութեան կիրքը գոհացնելու համար օր մը դաշտին մէջ պտոյտ մը ընել առաջարկեց Աբէլի, և անոր վրայ յարձակելով սպաննեց:

Հազիւ թէ այս ոճիրը գործած էր, սարսափեցաւ և փախաւ:

Այն ատեն Տէրը ըսաւ.

— Ո՞ւր է քու Աբէլ եղբայրդ:

— Չեմ գիտեր. եղբօրս պահապանն եմ ես, պատասխանեց Կայէն:

— Ի՞նչ ըրիր, պատասխանեց Տէրը. քու եղբորդ արիւնը զոր թափեցիր, վրէժ կը գոչէ. անիծեալ ըլլաւ և թափառական պտրտիս երկրի վրայ, որ քու թափած արիւնդ ձծեց:

Կայէնի սերունդները իրեն նման չար եղան, և Ս. Գրքին մէջ մարդոց որդիները կոչուեցան:

Սէթ. — Արեւի մահէն ետքը Ադամ երրորդ զաւակ ծր ունեցաւ որ Սէթ կոչուեցաւ: Անիկա պետր եղաւ

Կայէն Արեւը կ'ապաննէ:

բարիներու ցեղին, որ Աստուծոյ որդիներ անունին արժանացաւ:

Ադամ ինը հարիւր երեսուն տարի ապրեցաւ աշխատելով և ապաշխարելով, և այդ տարիքին մէջ մեռաւ:

Սէթի սերունդներէն նշանաւոր եղան Ենոփս, Ենոփք, Մաթուսաղա և Ղամեք՝ Նոյի հայրը:

Ենոփս կրօնական արարողութիւններ հաստատեց Աստուծոյ պաշտամունքին համար: Ենոփք առաքինի

կեանք մը վարեց, և երկինք տարուեցաւ ողջ ողջ: Մաթուսաղա ինը հարիւր վաթսուն և ինը տարի ապրեցաւ, որով մարդոց ամէնէն երկարակեացը եղաւ:

ՄԱՐԴՈՅ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Սէթի սերունդները Աստուծոյ վախը ունեցան իրենց սրտին մէջ, որ չափ ատեն որ գատ մնացին կայէնի որդիներէն. բայց ժամանակ ետքը խնամիութեամբ անոնց հետ խառնուելով, Աստուծմէ հեռացան և ամէն տեսակ ոճիր գործեցին:

Մարդոց մեղքերը ծայր աստիճանին հասան: Ուստի Աստուած որոշեց Զրհեղեղով մը պատժել, կորուստի մատնելով անոնք բոլորն ալ, մարդ և անասուն:

ԵՐԵՐՈՐԳ ՇՐՋԱՆ

ԶՐՀԵՂԵՂԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱԲՐԱՀԱՄԻ ԿՈՉՈՒՄԸ

Դ.— ՆՈՅ ԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂԸ

ՆՈՅ ՆԱՀԱՊԵՏԸ, Ղամեքի որդին և Մաթուսաղայի թոռը, արդար մնացած էր ընդհանուր ապականութեան մէջ: Ուստի շնորհք գտաւ Աստուծոյ առջեւ, որ իրեն հրամայեց խոշոր տապան մը շինել (տեսակ մը նաւ) ուր կարենան ապաստանիլ ինքը և իր ընտանիքը, և այն անասունները, որոնք աճելով պիտի լեցնէին երկիրը:

ՏԱՊԱՆԸ փայտէ խոշոր շէնք մըն էր, որ շինուած էր ջուրին երեսը ծածանելու համար: Աստուած ինք տուաւ անոր յատակագիծը Նոյի, որ հարիւր տարիէն կրցաւ գլուխ հանել անոր շինութիւնը: Երեք յարկ էր, իւրաքանչիւրը գատ գատ բաժանմունքով:

Նոյեան տապանը

ՋՐՀԵՂԵՂԸ. — Աստուած Նոյի հրամայեց իր ընտանիքին հետ մէկտեղ տապան մտնել, և միասին առնել ամէն տեսակ կենդանիներէն մէյմէկ զոյգ, որպէս զի Ջրհեղեղէն ազատուին: Նոյ գործադրեց Աստուծոյ հրամանը, որմէ ետքը հեղեղի նման անձրեւ եկաւ քառասուն օր և քառասուն գիշեր: Ամբողջ երկիրը ջուրով ծածկուեցաւ, մինչեւ լեռներուն բարձր գագաթները. և մարդ և անասուն ամէն ինչ կորսուեցաւ, և ազատուեցան միայն Նոյ և իրեն հետ տապան մտնողները:

Հարիւր յիսուն օր շարունակ երկիրը ծածկուած մնաց ջուրերուն տակ: Այն ատեն Աստուծոյ հրամանով սաստիկ հով մը ելաւ, որով ջուրերը հեռահեռէ քիչցան, և ջրհեղեղը սկսելէն եօթը ամիս ետքը, Նոյ տապանը որ ջուրերուն վրայ կը ծփար, հանգչեցաւ բարձր լեռան մը վրայ:

Տապանէն ելլելէ ետքը, Նոյ անմիջապէս սեղան մը կանգնեց և զոհ բրաւ Աստուծոյ, զինքը ազատած ըլլալուն համար ընդհանուր կործանումէն:

Զրհեղեղ:

Աստուած օրհնեց զինքը և իր գաւակները՝ ըսելով.
— «Աճեցէք և շաօցէք և լեցուցէք երկիրը. կերէք բո-
լոր կենդանիներու միսէն. բայց ով որ մարդու արինն
թափէ, պիտի պատժուի՝ իր արիւնն ալ թափուելով.
որովհետեւ մարդ ստեղծուած է Աստուծոյ պատկերին
նման:»

Աստուած ըսաւ նաեւ Նոյի. — «Ահա ուխտ կը դնեմ
քեզի և քու սերունդներուդ հետ որ ա՛լ ջրհեղեղ չպիտի
ընեմ. ասոր իբրեւ նշան կը դնեմ Ծիրանի Գօտին երկ-
նակամարին վրայ:

ՆՈՅ Կ՛ՕՐՀՆԷ ՍԵՄԸ ԵՒ ՅԱՒԵԹԸ ԵՒ Կ՛ԱՆԻԾԷ
ՔԱՄԸ. — Նոյ սկսաւ երկրագործութիւն ընել և այգի
տնկել: Բայց զինիին ուժով չգիտնալով, օր մը զինի
խմեց և զինովնալով իր վրանին մէջ քնացաւ, առանց
պատշաճ հագուստ մը հագած ըլլալու: Իր երկրորդ
գաւակը՝ Քամ՝ զինքը տեսաւ այս վիճակին մէջ և խըն-
դաց վրան: Բայց Սեմ և Յաբեթ ետ ետ քալելով գա-
ցին վերարկուով մը ծածկեցին զայն: Նոյ արթննալուն

Նոյ զոհ կը մատուցանէ Աստուծոյ

երբ իմացաւ իրողութիւնը, օրհնեց Սեմը և Յաբեթը, և անիծեց Քամը՝ ըսելով որ իր եղբայրներուն գերին ըլլայ:

ԱՇՏԱՐԱԿԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ.— Երկար ժամանակ անցաւ: Նոյի սերունդը բազմացաւ և չկրցաւ սղմիլ նոյն երկիրը: Ուստի որոշեցին բաժնուիլ: Բայց որպէսզի նշանաւոր անուն մը ձգեն, ձեռնարկեցին քաղաք մը շինել, և անոր մէջ ալ աշտարակ մը՝ այնքան բարձր որ ծայրը երկինք հասնի:

յիմար ծրագիրը խափանեց Աստուած, խառնակելով անոնց լեզուները: Ա՛լ իրարու լեզու չհասկընալով, մարդիկ ստիպուեցան ետ կենալ իրենց այդ ձեռնարկէն, որ կոչուեցաւ Բաբելոն, այսինքն խառնակութիւն:

Առկէ վերջը մարդիկ իրարմէ բաժնուեցան և հետզհետէ տարածուեցան աշխարհի գանազան կողմերը:

ԵՐՐՈՐԳ ԵՐՁԱՆ

ԱՐՐԱՀԱՄԻ ԿՈՉՈՒՄԷՆ ՄԻՆՉԵԻ
ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՈՑ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ԵԼՔԸ

Ե.— ԱՐՐԱՀԱՄ ԵՒ ԻՍԱՀԱԿ

ԱՐՐԱՀԱՄԻ ԿՈՉՈՒՄԸ.— Երկար դարեր անցեր էին: Մարդոց մեծ մասը նորէն մոռցեր էր ճշմարիտ Աստուածը, և կը պաշտէր Արեւը, Լուսինը, Աստղերը, և նոյնիսկ անասունները և տունկերը: Ուստի Աստուած որոշեց իրեն սեփական ժողովուրդ մը ունենալ, որ պահպանէր ճշմարիտ կրօնքը, և անկէ ծնէր խոստացուած Փրկիչը:

Աբրահամ որոշուեցաւ ըլլալու այս առանձնաւնորհեալ ժողովուրդին նահապետը: Այդ բարի մարդը կը բնակէր Քաղզաստանի Ուր քաղաքը, և բնաւ մասնակցած չէր իր քաղաքակիցներու կռապաշտութեան: Եւ Աստուած ըսաւ անոր. — «Ելի՛ր քու երկրէդ, հեռացի՛ր ազգականներէդ, և գնա՛ այն երկիրը զոր պիտի ցուցնեմ քեզի: Քեզ հայրը պիտի ընեմ մեծ ժողովուրդի մը, և հռչակաւոր պիտի ըլլայ քու անունդ: Քեզմով պիտի օրհնուին աշխարհի բոլոր ազգերը»:

Աբրահամ հնազանդեցաւ, և շաբաթներով ու ամիսներով ճամբայ կտրելէ ետքը, եկաւ հաստատուեցաւ Քանանու երկիրը, իր կնոջը՝ Սառայի, և եղբորորդիին՝ Դովտի հետ մէկտեղ: Աբրահամ և Դովտ հարուստ մարդիկ էին. ունէին ոչխարի և արջառի հօտեր, ոսկի և արծաթ:

ԻՍԱՀԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ.— Օր մը երբ Աբրահամ վրանին առջին նստեր էր, տեսաւ որ երեք հրեշտակներ գէպ իր կողմը կուգան, երիտասարդ ճամբորդի երեւոյթով: Զանոնք ներս հրաւիրեց և ուտելիք հրամցուց: Անոնց մէկ մէկը ըսաւ իրեն. — «Տարիէ մը քու կինդ

Մառա՛ դաւակ մը պիտի ունենայ, որուն անունը իսահակ պիտի դնես: Անիկա ժառանգորդը պիտի ըլլայ Աստուծոյ խոստումներուն»: Եւ իրօք, տարիէ մը ծնաւ Աբրահամի դաւակը՝ իսահակ:

ՍՈՂՈՄ ԵՒԳՆՈՄ ՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ.
— Աստուած Աբրահամի յայտնեց թէ պիտի կործանէ Սոլոմ և Գոմոր քաղաքները. որովհետեւ անոնց բնակիչներու

Սոլոմ և Գոմոր քաղաքներուն կործանումը. Աւփի հեռացումը

անզգամութեան չափը անցած էր: Աբրահամ յանցաւորներուն համար բարեխօսեց Աստուծոյ մօտ. խնդրեց որ եթէ յիսուն արդար գտնուի այնտեղ, չկործանէ նոյն քաղաքները: Աստուած պատասխանեց թէ այդ յիսուն արդարներուն համար պիտի խնայէ նոյն քաղաքներուն: Աբրահամ իջաւ մինչեւ քառասուն, եռեսուն և նոյնիսկ Աբրահամ տասնի, և Աստուած խոստացաւ նոյնիսկ տասը մինչեւ տասնի, և Աստուած խոստացաւ նոյնիսկ տասը

հոգիի համար խնայել այդ քաղաքներուն, բայց տապա-
արդար անգամ չգտնուեցան այնտեղ:

Աստուծոյ հրեշտակները ազդարարեցին Ղովտի, որ
Սողոմ կը բնակէր, թէ քաղաքը շուտով պիտի կոր-
ծանուի, և յանձնարարեցին որ ինքը և ընտանիքը եւ
բոլոր պարագաները անմիջապէս մեկնին: Ղովտ հրա-
ւիրեց ազգականները. բայց անոնք ծաղրեցին զինքը և
իւր խօսքերը:

Յաջորդ առտուն կանուխ, հրեշտակները ստիպեցին
Ղովտը, անոր կիներ և երկու աղջիկները՝ շուտով փախ-
չելու քաղաքէն, առանց իրենց ետին նայելու: Երբ ա-
նոնք դուրս ելան, ծծումբի և կրակի անձրեւ մը տեղա-
լով, վառեց ոչնչացուց Սողոմը և Գոմորը և շրջակայ
քաղաքները: Ղովտի կիներ, տրուած պատուէրին հա-
կառակ, ետին նայելով, անմիջապէս աղէ արձան
դարձաւ:

ԱՒՐԱՀԱՄԻ ԶՈՂԸ.— Տարիներ անցած և իսահակ
մեծցած էր: Աստուած Աբրահամի հաւատքը փորձելու
համար ըսաւ անոր.— «Ա՛ռ քու մէկ հատիկ սիրելի գա-
ւակդ, և զայն ինձի գոհ ըրէ այն լեռան վրայ որ պի-
տի ցուցնեմ քեզի»: Աբրահամ գիշերը ճամբայ ելաւ
Իսահակի հետ: Լեռան ստորոտը հասնելուն, Իսահակի
ուսերուն վրայ դրաւ ողջակէզի համար պէտք եղած
փայտը, և ինք ալ առաւ կրակը և սուրը: Ճամբան
Իսահակ հարցուց.— «Հայր, ահա՛ կրակ և ահա՛ փայտ:
ո՛ւր է ողջակէզի ոչխարը». — «Աստուած պիտի զրկէ
տղա՛ս», պատասխանեց Աբրահամ:

Երբ լեռան վրայ հասան, Աբրահամ սեղան մը
կանգնեց. անոր վրայ շարեց փայտերը, Իսահակն ալ
կապելով դրաւ փայտերուն վրայ: Յետոյ սուրը վեր
առաւ գոհելու համար իւր սիրելի գաւակը: Բայց հրեշ-
տակ մը երեւցաւ և գոչեց իրեն.— «Աբրահամ, Աբ-
րահամ, մի զարներ գաւակդ, հիմա գիտցայ թէ գուն
Աստուծմէ կը վախնաս, քանի որ իրեն հնազանդելու
համար չխնայեցիր քու մէկ հատիկ գաւակիդ»: Աբրահամ

աչքերը վեր առաւ, և ծառի մը ճիւղերուն մէջ խոյ մը տեսաւ: Եղջիւրներէն կախուած: Առաւ զայն ու մորթեց իսահակին տեղ:

Աստուած նորէն կրկնեց իր ուխտը Աբրահամի հետ,

Աբրահամ սպասկեզ կ'ընէ Իսահակը

օրհնեց զայն և իր սերունդը, և խոստացաւ որ իր սերունդէն պիտի գայ աշխարհի Փրկիչը:

Աբրահամ Աստուծոյ վրայ իր հաւատքով այնքան նշանաւոր եղաւ, որ կոչուեցաւ հաւատացեալներու հայր, և Աստուած հաճոյքով ինքզինքը անուանած է Աբրահամի Ասուածը:

2. — ՅԱԿՈՒԲ ԵՒ ԵՍԱՒ

ԻՍԱՀԱԿԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ. իսահակ, որ ամուսնացած էր Ռեբեկա անուն աղջկան մը հետ, երկու զա-

լակ ունեցաւ: Առաջինը մագոս էր և կոչուեցաւ Եսաւկամ Եգոմ: Իսկ երկրորդը կոչուեցաւ Յակոբ: Տակաւին իր գաւազը ծնելէն առաջ, Աստուած յայտնած էր Ռեբեկայի թէ իր գաւակներէն Յակոբ, իր առաքինի կեանքով, վեր պիտի դասուի անդրանիկ եղբօրմէն:

Եսաւ լաւ որսորդ մը եղաւ, միշտ կը պտրտէր դաշտերուն և անտառներուն մէջ: Ընդհակառակն Յակոբ կը սիրէր քաշուած ապրիլ վրանին մէջ:

ԵՍԱԻ ԿԸ ԾԱԽԷ ԻՐ ԱՆԴՐԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆԲԸ. — Օր մը Յակոբ ոսպով ապուր կ'ուտէր, երբ Եսաւ դաշտէն եկաւ, անօթի և սաստիկ յոգնած, եւ ըսաւ Յակոբի որ ապուրէն քիչ մը տայ իրեն:

— Դուն ալ քու անդրանիկ գաւկի իրաւունքդ ինձի տուր, պատասխանեց Յակոբ:

Եսաւ սկսաւ մտածել. — «Ի՞նչ պիտի ընեմ անդրանիկ գաւկի իրաւունքը. հիմա անօթութենէ կը մեռնիմ չես:

Ու հաւանեցաւ իր անդրանկութեան իրաւունքը տալ Յակոբի: Այն ատեն Յակոբ հաց և ապուր տուաւ Եսաւի, որ կերաւ, խմեց, հոգը չընելով իրաւունքը ձեռքէ հանած ըլլալը:

ԻՍԱՀԱԿ Կ՝ՕՐՀՆԷ ՅԱԿՈՒԲԸ. — Յակոբ անդրանիկ գաւկի իրաւունքը ձեռք կրնար բերել հօրը օրհնութեամբը միայն: Եւ Եսաւ, հակառակ իր երդումին, կը լուսար միշտ հօրը օրհնութիւնը ինք ստանալ: Իսահակ որ ծերացած էր, տեսնելով որ մահը կը մօտենայ, ուզեց անդրանիկ գաւկին տալ աստուածային խոստումներու ժառանգութիւնը: Ուստի Եսաւը որսի զրկեց, որպէսզի այս առթիւ տրուելիք խնջոյքին յարմար որս մը բերէ:

Միւս կողմէ Իսահակի կինը՝ Ռեբեկա՝ շուտով խորտիկ մը պատրաստեց. Յակոբին հագցուց Եսաւի հա-

Իսահակ կ'օրհնէ Յակոբը

Իմանալով շատ գայրացաւ և արցունք թափեց: Բայց իր հայրը, հասկնալով որ Ռեբեկա աստուածային ներշնչումով գործած էր, մերժեց տուած օրհնութիւնը եւ առնել:

ՅԱԿՈՒԹԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ. — ՄԵՍԻԱՅԻ ԽՈՍՏՈՒՄԸ. — Ռեբեկա վախնալով Եսաւի վրէժխնդրութենէն, համոզեց Իսահակը, որ Յակոբը Միջագետք զրկէ իր մօրեղբայր Լաբանի քով: Յակոբ ճամբայ ելաւ, մինակը, ձեռքը ցուպ մը առած, և տրտում մտածումներու մատուած՝ իր կատարելիք երկար ճամբորդութեան համար: Իրիկունը հասաւ տեղ մը, որ այդ օրէն ի վեր կոչուեցաւ Բեթէլ (Աստուծոյ տունը): Այնտեղ կանգ առաւ քիչ մը հանգչելու, գլխուն տակ քար մը դրաւ ու քնացաւ:

Երազին մէջ տեսաւ սանդուխ մը որուն մէկ ծայրը երկինք կը հասնէր և միւս ծայրը երկրի վրայ էր: Սանդուխին վերեւէն Տէրը կ'երեւէր ու կ'ըսէր. «Ես Աբրահամի և Իսահակի Աստուածն եմ, քեզի և քու սե-

զուսաները, ձեռքերն ու վիրը ծածկեց ուլի մագոտ մորթով, որպէսզի աւելի՛ լաւ նմանի իր եղբորը: Ռեբեկա կը խորհէր որ Իսահակ՝ աչքերը ձերութենէն տկարացած ըլլալով, չպիտի ճանչնայ Յակոբը, և անդրանիկ գաւկի օրհնութիւնը պիտի տայ անոր: Եւ Աստուած՝ իր թաքուն նպատակներով թոյլատրեց որ յաջողի այս խաղը:

Յակոբ իր հօրը օրհնութիւնը առեր էր արգէն, երբ Եսաւ եկաւ: Անցած դարձածը

բունդներուդ պիտի տամ երկիրը ուր կը գանուիս. բոլոր ազգերը պիտի օրհնուին քեզմով ու քու յաջորդներովդ»:

ՅԱԿՈՒՄԻ ՄԻՋԱԿԵՏՔԻ ՄԷՋ. — Յաջորդ առտուն, իր երազէն քաջալերուած, Յակոբ ճամբան շարունակեց, և գնաց Խառան (Միջագետք) իր Լաբան մօրեղբօր քով, որ իրեն յանձնեց իր հօտերուն պահպանութիւնը, և տարիներ վերջ անոր կնութեան տուաւ իր երկու ազջիկները՝ Հոաքէլ եւ Լիա:

Յակոբի երազը

ՅԱԿՈՒՄԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՐ. — Յակոբ քսան տարի Միջագետք մնաց: Աստուծոյ օրհնութիւնը կ'իջնէր Յակոբի ունեցածներուն վրայ, ինչ որ Լաբանի նախանձը զրգոյց, ուստի Յակոբ խոհեմութիւն սեպեց նորէն Քանանու երկիրը գառնալ:

Ճամբորդութիւնը վերջանալու մօտ, Յակոբ իմացաւ որ Եսաւ չորս հարիւր հոգիով իրեն վրայ կուգայ: Յակոբ վախցաւ և Աստուծոյ օգնութիւնը ինդրեց: Աստուած, անոր ապահովելու համար իր պաշտպանութիւնը, հրեշտակ մը զրկեց անոր՝ մարդու երեւոյթով, որ մինչեւ լոյս իրեն հետ կուուեցաւ ու չկրցաւ յաղթել: Հրեշտակը իրմէ գատուելէ առաջ ըսաւ. «Ա՛յ Յակոբ չպիտի կոչուիս, այլ Իսրայէլ որ կը նշանակէ Աստուծով յաղթող»:

Յակոբ իր երկիրը հասնելու պահուն, պատուի-

բակներու միջոցաւ նուէրներ զրկեց Եսաւի, որ հաշտուեցաւ իրեն հետ:

ՅԱԿՈՒԻ ԶԱԻԱԿՆԵՐԸ. — Յակոբ տասներկու զաւակ ունեցաւ, որոնք Իսրայէլի տասներկու ցեղերուն պետերը եղան. — Ասոնք են՝ Ռուբէն, Շմաւոն, Դեւի, Յուդա, Իսաքար, Զաբուղան, Դոն, Նեթթաղիմ, Գադ, Ասիր, Յովսէփ և Բենիամին:

Ասոնցմէ ամէնէն նշանաւորներն եղան՝

Յուդա, որուն ցեղը թագաւորներ տուաւ Հրեաներուն և Փրկիչը՝ բոլոր սպգերուն:

Դեւի, որուն ցեղը խորանին ծառայութեան նուիրուեցաւ:

Յովսէփ, որուն արկածալից կեանքը կենդանի պատուներ մը եղաւ Մեսիային:

Է. — ՅՈՎՍԷՓ ԳԵՂԵՑԻԿ

ՅՈՎՍԷՓԻ ՏՂԱՅՈՒԹԻԻՆԸ. — Յակոբի զաւակը՝ Յովսէփ՝ պզտիկ հասակէն նշանաւոր եղաւ իբրեւ գեղեցիկ, բարի և խելօք տղայ մը: Այս պատճառով հայրը միւս զաւակներէն աւելի կը սիրէր զինքը, և անոր շինած էր ծաղկեայ պատմուճան մը:

Անոր տրուած այս նախապատուութեան համար, եղբայրները կ'ատէին զինքը: Բայց ինչ որ իրենց նախանձը ծայր աստիճանին հասցուց՝ իր երկու երագները եղան, որոնք կը ցուցնէին թէ ապագային մեծ մարդ պիտի ըլլար:

ՅՈՎՍԷՓ ԻՐ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԷՆ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ. — Օր մը Յակոբ ուզեց լուր առնել իր զաւակներէն, որոնք գաշտին մէջ հօտերը կը պահպանէին: Ուտի Յովսէփը զրկեց անոնց: Եղբայրները զայն տեսնելուն ըսին. — «Ահաւասիկ մեր երագատեսը կուգայ, եկէք սպաննենք զայն, և տեսնենք թէ իր երագները ինչի՞ պիտի ծառայեն:»

Ռուբէն հակառակեցաւ այս վատ գաղափարին, և յաջողեցաւ համոզել եղբայրները որ անապատին մէջ գտնուած անջուր հորի մը մէջ նետեն: Ռուբէն միտքը դրած էր որ երթայ գաղտնապէս հանէ զայն հորէն, և հօրը վերադարձնէ: Բայց եղբայրները, Յուդայի խորհուրդով զանիկա ծախեցին Իսմայէլացի վաճառականներու, որոնք զինքը եգիպտոս տարին:

Յովսէփ կը ծախուի վաճառականներուն

Եւ Յովսէփի չար եղբայրները իրենց ոճիրը ծածկելու համար, Յովսէփի պատմուճանը ուլի մը արիւնին մէջ թաթխեցին և իրենց հօրը տարին: Ծերունին այս տեսնելով գոչեց. — «Ո՛հ, ասիկա Յովսէփի պատմուճանն է. վայրի գազան մը բզքտած է գաւակս»:

Վշտահար ծերունին քուրճ հագաւ, և երկար ատեն լացաւ իր գաւկին վրայ:

ՅՈՎՍԷՓ ՊԵՏԱՓՐԷՍԻ ՄՕՏ. — Յովսէփ եգիպտոս

տարուելով ծախուեցաւ Փարաւոնի դահնապետ Պետափրէսի: Իր պարկեշտութեամբը և ազնուութեամբը վրաստահութիւնը գրաւեց անոր. այնպէս որ Պետափրէս զայն իր բոլոր ծառաներուն պետը և իր ստացուածքներուն վերահացուն ըրաւ:

Բայց Յովսէփի առաքինութիւնը փորձի պիտի ենթարկուէր: Պետափրէսի կիներ փորձեց զինքը գէշութեան առաջնորդել, բայց Յովսէփ մերժեց, ուստի վատ զրպարտութիւն մը ըրաւ անոր վրայ: Պետափրէս հաւատարով, արքայական բանտը նետել տուաւ անմեղ Յովսէփը:

ՅՈՎՍԷՓ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ ԵՐԱԶՆԵՐ ԿԸ ՄԵԿՆԷ. — Տէրը չլքեց իր հաւատարիմ ծառան, և անոր առաքինութեանց վարձատրութիւնը սկսելու համար, երազներ մեկնելու մարգարէական շնորհը տուաւ անոր: Փարաւոնի տակառապետն ու մատակարարը, որ յանցանքի համար միեւնոյն բանտին մէջ կը գտնուէին, երկուքն ալ մէյմէկ երազ տեսան, որով կը ցուցուէր անոնց ապագան: Յովսէփի մեկնեց անոնց երազները, և պատահեցաւ ճիշդ այնպէս ինչպէս որ գուշակած էր:

ՓԱՐԱՒՈՆԻ ԵՐԱԶՆԵՐԸ. — Աստուած, միեւնոյն գիշերուան մը մէջ երկու երազներ զրկեց Փարաւոնին, որ մեծապէս ազգուեցաւ անոնցմէ: Մէկ երազին մէջ տեսաւ եօթը գէշը կովեր որ Նեղոս գետէն կ'ելլէին, և կ'արածէին շրջակայ արօտներուն վրայ. յետոյ տեսաւ ուրիշ եօթը նիհար կովեր, որոնք նոյնպէս Նեղոս գետէն ելան, և կերան առաջին եօթը գէշ կովերը, բայց դարձեալ նիհար մնացին: Միւս երազին մէջ Փարաւոն տեսաւ միեւնոյն ցօղունին վրայ ցորենի եօթը լեցուն հասկեր, որոնք յետոյ կլլուեցան դարձեալ միեւնոյն ցօղունէ՝ ելած եօթը նիհար, չորցած հասկերու կողմէ:

Մէկը չկրցաւ բացատրել այս երազները: Այն ատեն Փարաւոնին տակառապետը որ բանտը գտնուած ատեն ճանչցեր էր Յովսէփը, յիշեց զայն, և կանչեց պալատ: Յովսէփ սրտանց աղօթք մը ընելէ ետքը Աս-

տուժոյ, մեկնեց Փարաւոնին երազները, ըսելով թէ երկու երազներն ալ կ'իմացնէին թէ առատութեան եօթը տարիներ պիտի ըլլան, և յետոյ սաստիկ սովի եօթը տարիներ: Ուստի խորհուրդ տուաւ Փարաւոնին, որ ամբողջ Եգիպտոսի վրայ իմաստուն և ճարպիկ մէկը գնէ, որ հոգ տանի առատութեան եօթը տարիներուն մէջ հունձքին մէկ մասը ամբարելու շտեմարաններու մէջ՝ սովի եօթը տարիներուն համար:

ՅՈՎՍԷՓԻՆ ԲՍ.ՐՁՐՍ.ՅՈՒՄԸ. — Փարաւոն հիանա-

Յովսէփ Փարաւոնին փոխանորդը կը դառնայ

լով Յովսէփի իմաստութեան վրայ, գոչեց. — «Ո՛ր պիտի գտնեմ ասոր նման Աստուծոյ հոգիով լեցուած մէկը»: Եւ Յովսէփի ուղղելով խօսքը, ըսաւ. — «Քեզի՛ կը յանձնեմ ամբողջ Եգիպտոսի խնամատարութիւնը: Գահս և արքայական հանգամանքս միայն բարձր պիտի ըլլան քեզմէ»:

Այս ըսելով, զայն պատիւներով լեցուց և իրեն փոխանորդ կարգեց, ու իր քուրմերէն մէկուն աղջկան հետ ամուսնացուց Յովսէփը, որ այս ամուսնութենէն ունեցաւ երկու զաւակ, Մանասէ և Եփրեմ:

ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍ Կ'ԵՐԹԱՆ. —

Առատութեան եօթը տարիները շուտով անցան, և եկաւ սովը, որ Քանանու երկրին մէջ ալ տարածուած էր: Ուստի Յակոբ ցորեն գնելու համար Եգիպտոս զրկեց իր զաւակները, քովը պահելով միայն ամէնէն պզտիկը՝ Բենիամինը: Երբ Յովսէփ տեսաւ իր եղբայրները, ճանչցաւ զանոնք, բայց այնպէս ձեւացուց թէ զիրենք լրտես կը նկատէ:

— Տէ՛ր, պատասխանեցին անոնք. ցորեն գնելու համար միայն եկած ենք հոս. բոլորս ալ մէկ հօր զաւակ ենք, Քանանու երկիրը կը բնակինք: Ամէնէն պզտիկ եղբայրը մեր հօրը քով կը գտնուի. իսկ միւսը չկայ:

— Ուրեմն, ըսաւ Յովսէփ, թող ձեզմէ մէկը երթայ բերէ իր պզտիկ եղբայրը. իսկ միւսները հոս պիտի բանտարկուին:

Այն տանն անոնք սարսափահար կ'ըսէին իրարու.

— Մենք արժանի են՞ այս պատիժին: Յովսէփը արիւնը վրէժ կը պոռայ:

Յովսէփ, որ թարգմանով կը խօսէր անոնց հետ, բայց կը հասկնար անոնց խօսքերը, սաստիկ յուզուեցաւ, և ուրիշ սենեակ մը քաշուեցաւ ու այնտեղ լացաւ: Յետոյ հրամայեց, որ անոնց պարկերը լեցնեն ցորենով, և իրենցմէ գաղտուկ, տուած զբամինն ալ պարկերուն մէջ զրուի: Բայց Շմաւոնը իբրեւ պատանգ վար զբաւ, ստիպելու համար միւսները որ վերագառնան զարձեալ, և միասին բերեն Բենիամինը, որ Հոսֆէլի զաւակն էր իրեն նման:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵԳԻՊՏՈՍ. — ՅՈՎՍԷՓ ԿԸ ՃԱՆՉՑՆԷ ԻՆՔՁԻՆՔԸ. — Սովը կը սաստկանար: Եգիպտոսէն բերուած ցորենը կը հատնէր: Յակոբ

ըսաւ զաւակներուն որ նորէն Եգիպտոս երթան: Բայց անոնք պատասխանեցին թէ չեն կրնար երթալ առանց միասին տանելու Բենիամինը: «Ինձի՛ վստահէ զայն, ըսաւ Յուդա, ես երաշխաւոր կ'ըլլամ իրեն:»

Երբ Եգիպտոս հասան, Յովսէփի գործակատարը փնտոեցին, անոր յանձնելու համար իրենց պարկերուն մէջ գտնուած դրամը: Բայց անիկա չընդունեց յայտնելով թէ ինքը առած է դրամը: — «Ձեր ու ձեր հայրերուն Աստուածն է, աւելցուց, որ ձեր պարկերուն մէջ այդ դրամը գտնել տուած է»:»

Այդ միջոցին Յովսէփ երեւցաւ. եղբայրները երկրրպագութիւն ըրին, և իրենց ընծաները ներկայացուցին անոր: — «Ձեր հայրը, այն բարի ծերունին որուն վրայ խօսած էիք ինձի, կ'ապրի՞ տակաւին, ի՞նչպէս է առողջութիւնը» հարցուց Յովսէփ: Եւ անոնք պատասխանեցին. — «Մեր հայրը, ձեր ծառան կ'ապրի տակաւին և առողջ է:

Յովսէփ հացկերոյթ մը տուաւ իր եղբայրներուն. յետոյ հրամայեց որ անոնց պարկերը ցորենով լեցուին, և իր արծաթ գաւաթն ալ ամենէն երիտասարդին պարկին մէջ դրուի:

Հագիւ թէ Յակոբի զաւակները քաղաքէն դուրս ելած էին, և ահա Յովսէփ հետապնդել տուաւ զանոնք: Պարկերը խուզարկեցին, և արծաթ գաւաթը գտնուեցաւ Բենիամինի պարկին մէջ:

Բոլորը մէկէն Յովսէփի առջեւ տարուեցան, որ խիստ յանդիմանութիւններ ուղղեց անոնց: — «Ձէ՞ք գիտեր որ մէկը չի հաւասարի ինձի ծածուկ բաներու գիտութեան մէջ: Ով որ իմ գաւաթս գողցաւ, իմ գերիս պիտի ըլլայ. դուք կրնաք տեղերնիդ երթալ:» Եւ Յուդա պատասխանեց. — «Մեր հայրը պիտի մեռնի, եթէ միասին չտանիմ այս տղան, որ Հռաքէլի զաւակն է ձեզդ անոր նման որ կորած է. ե՛ս երաշխաւոր եղած եմ իրեն. ե՛ս թող գերի ըլլամ ձեզի, և թող անիկա երթայ իր եղբայրներուն հետ:»

Յովսէփ տեսնելով որ իր եղբայրները կը սիրեն իրենց հայրը, ինչպէս նաև Բենիամինը, սաստիկ յուզուեցաւ: Ա՛լ չկրցաւ ինքզինքը բռնել. գուրս հանել ներուն հետ, գոչեց յուզումով. — «Ես Յովսէփն եմ. կ'ապրի՞ մեր հայրը»: ու Բենիամինի վիզին փաթթուելով գրկեց համբուրեց զայն խանդաղատանքով: Ողջա-

Յովսէփ ինքզինքը կը հանցնէ եղբայրներուն

գուրեց նաև միւս եղբայրները. բարութեամբ ապահովցուց զանոնք, և ըսաւ թէ Աստուծոյ կամքով եղած են բոլոր պատահածները:

ՅԱԿՈՒԲ ԵԳԻՊՏՈՍ Կ'ԵՐԹԱՅ. — Երբ Յակոբ տեսաւ իր զաւակին զրկած նուէրները, գոչեց. — «Բանի որ Յովսէփ կ'ապրի տակաւին, Եգիպտոս կ'երթամ և մեռնելէ առաջ զայն կը տեսնեմ»:

Յովսէփ իր հայրը ներկայացուց Փարաւոնի, որ Գեսեմի երկիրը յատկացուց Յակոբի և անոր զաւակներուն բնակութեան համար:

Ը. — Յ Ո Ւ Ք

ՅՈՒՔԻ ՀԱՐՍՏՏՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆՆԸ.— Այն ժամանակները երբ Իսրայէլացիները Եգիպտոս կը գտնուէին, Հուսի երկրին մէջ կ'ապրէր Եսաւի սերունդէն Յոբ անունով մէկը: Բարեպաշտ, աստուածավախ, արդար մարդ մըն էր ան, որ չարիքէն կը վախնար: Տասը զաւակ ունէր և բազմաթիւ ոչխարներու և արջառնեքու հօտեր: Նշանաւոր էր իր հարստութեամբ և համբաւով:

Օր մը Տէրը ըսաւ Սատանային.

— Տեսա՞ր իմ Յոբ ծառաս, իրեն նմանը չունի աշխարհի վրայ:

— Պարապ տեղը չէ որ Յոբ ձեզի կը ծառայէ, պատասխանեց Սատանան, քանի որ ամէն բարիքներով կը լեցնէք զայն: Առէք իր ստացուածքը, և պիտի տեսնէք թէ պիտի անիծէ ձեզ:

Ու Տէրը պատասխանեց.

— Գնա՛, քեզի կը թողում իր բոլոր ստացուածքը, բայց կ'արգելեմ իր անձին գպչելէ:

Ու Սատանան զուրս ելաւ Աստուծոյ ներկայութենէն, երթալ հարուածելու համար Յոբը:

ՅՈՒՔԻ ԴԺԲԱՆՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Միեւնոյն օրուան մէջ Յոբի բոլոր ստացուածքները և հօտերը այրեցան, ոչնչացան երկինքէն իջած կայծակներէն, կամ գողերէ գողցուեցան: Եւ իր զաւակները թաղուեցան տան փլատակներուն տակ:

Երբ այս տխուր լուրերը իմացաւ, Յոբ վիշտէն հանդերձները պատռեց, և գլուխը ածիլեց ու երկրպագութիւն ըրաւ Աստուծոյ պաշտելու համար: — «Աստուած տուած էր, ըսաւ, բոլոր ունեցածներս, և ինքը առաւ. օրհնեալ ըլլայ իր անունը»:

Սատանան սաստիկ գայրացաւ Յոբի հաւատարմութենէն. և Տիրոջմէն հրաման խնդրեց և ստացաւ անոր

մարմինը հարուածելու և նեղելու, բայց առանց անոր հոգիին դպչելու: Անմիջապէս բարեպաշտ հաւատացեալին ամբողջ մարմինը, ոտքէն մինչեւ գլուխը վէրքերով ծածկուեցաւ: Յոբ, աղբանոցի մը վրայ նստած և ամէն օգնութենէ զրկուած, կը ստիպուէր ի՛նք դարմանել իր վէրքերը:

Այն ատեն կինը ըսաւ իրեն. — Ի՛նչ, տակաւին կը շարունակե՞ս աստուածավախ մնալ. անիծէ՛ Աստուածը և մեռի:

— Ո՛վ կին, պատասխանեց Յոբ, դուն անդգամ կնոջ մը պէս կը խօսիս. եթէ բարիքները կ'ընդունինք Աստուծմէ, ի՛նչու չընդունինք չարիքները:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԸ ՎԱՐՉԱՏՐԷ ՅՈՅԸ. — Այս սոսկալի փորձերէն ետքը Աստուած նորէն բարի նահապետին վերադարձուց իր առողջութիւնը, և անոր տուաւ կրկինը այն հարստութիւններուն, զորս Սատանան յափըշտակեր էր իրմէ: Նորէն մանչ և աղջիկ տասը գաւակ ունեցաւ և երկար տարիներ ապրեցաւ, և տեսաւ իր գաւակները, թոռներն ու թոռանորդիները:

Թ. — Մ Ո Վ Ս Է Ս

ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԸ ԿԸ ՉԱՐՉԱՐՈՒԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՉ. — Յովսէփ մեռած էր Եգիպտոսի մէջ, և իր ուեղբայրներուն սերունդները կը մնային Եգիպտոս: Երկար տարիներ անցան, և Եգիպտացիները շուտով մոռցան Յովսէփի ըրած մեծ ծառայութիւնները: Վախով կը տեսնէին թէ Իսրայէլացիները այնքան շատցած էին, որ բազմաթիւ ժողովուրդ մը կազմած և Գեսեմի երկիրը լեցուցած էին:

Ուստի գերութեան վիճակի ենթարկեցին զանոնք: Նարաչար աշխատուցին աղիւսներ շինելու, իրենց քաղաքներն և յիշատակարանները կառուցանելու. նոյն իսկ ձեռնարկեցին Հրեայ ժողովուրդը ոչնչացնելու,

Նեղոսի ջուրերը նետել տալով անոնց բոլոր նորածին մանչ գաւակները:

ՄՈՎՍԷՍ ԶՈՒՐԷՆ ԱԶԱՏՈՒԱԾ.— Դեւիի ցեղէն կին մը շատ գեղեցիկ մանչ մը աշխարհ բերեր էր. կը մեղքնար գաւակը, և չէր ուզեր գետը նետել: Երեք ամիսի չափ գաղտնի պահեց անոր ծնունդը, բայց տեսնելով որ կարելի չախտի ըլլայ ծածկել, զայն զբաւ եւ ղէգէ գամբիւղի մը մէջ և Նեղոս գետին եզերքը զբաւ, իր Մարիամ գաւակին յանձնարարելով որ հեռուէն դիտէ անցած դարձածը:

Քիչ ետքը, Փարաւոնի աղջիկը որ պտոյտի ելած

Մովսէս ջուրէն կը հանուի

էր, գետեզերքը տեսաւ գամբիւղը, և իրեն մօտ բերել տուաւ: Բացաւ և տեսաւ փոքրիկ աղեկ մը որ կը ճշար: Յուզուեցաւ և ըսաւ.

— Ասիկա երբայցիի մը գաւակն է, չեմ կրնար թողուլ որ մեռնի:

Մարիամ, որ հեռուէն կը դիտէր, անմիջապէս մօ-

տեցաւ, և առաջարկեց որ երթայ ստնտու մը գտնէ, և իր մայրը ներկայացուց, ինչ որ ընդունուեցաւ: Ու Մովսէս խնամուեցաւ իր մօրը կողմէն: Երբ որ մեծցաւ մայրը զինքը յանձնեց Փարաւոնին աղջկան, որ զայն իրեն հոգեգաւակ ըրաւ և Մովսէս անուանեց, այսինքն քուրեկն ազատուած. և զայն կրթեց պալատին մէջ, եզիպտացիներու բոլոր գիտութիւնները սորվեցնելով:

ՄՈՎՍԷՍ ՅՈՒՅՆԻ ՄՕՏ.— Մովսէս քառասուն տարեկան եղած էր. իմանալով իր ծագումը, օր մը հեռացաւ պալատէն և գնաց այցելել իր երբայեցի եղբայրները: Յուզուեցաւ անոնց կրած չարչարանքներէն և զարկաւ սպաննեց եզիպտացի մը որ կը խոշտանգէր հրեայքը, և՛ մարմինը թաղեց աւազին տակ: Փարաւոն զայրանալով, զինքը փնտռել կուտար՝ սպաննելու համար: Մովսէս փախաւ Մադիամու երկիրը, և անոր քուրմին Յոթորի քով ծառայութեան մտաւ. ժամանակ մը ետքը ամուսնացաւ անոր աղջկանը՝ Սեփուրայի հետ: **ԱՅՐՈՂ ՄՈՐԵՆԻՆ.**— Օր մը Մովսէս իր հօտը ա-

հապատին խորը տարած էր մինչեւ Քորեբ լեռը: Այնտեղ Տէրը երեւցաւ իրեն՝ բոցերուն մէջ սորեցիի մը որ կը վառէր բայց առանց հատնելու, և ըսաւ իրեն.

— Ես եմ Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի Աստուածը: Իսրայէլի որդիներուն աղաղակը մինչեւ ինձի հասաւ. տեսայ անոնց տառապանքները. կ'ուզեմ քեզ Փարաւոնին զրկել, որպէսզի իմ ժողովուրդս հանես Եգիպտոսէն:

Մովսէս հնազանդեցաւ Աստուծոյ հրամանին, և Եգիպտոս դարձաւ ընտանիքին հետ:

ՄՈՎՍԷՍ ՓԱՐԱՒՈՆԻ ԱՌՁԵԻ.— Մովսէս և իր

Մովսէս Փարաւոնին առջեւ

եղբայրը՝ Ահարոն, գացին Եգիպտոսի թագաւորին, և ըսին անոր:

— Տէրը կ'ըսէ ձեզի.— Թողէ՛ք որ երթայ իմ ժողովուրդս, որպէսզի զոն մատուցանէ ինձի անապատին մէջ:

— Ո՛վ է Տէրը, ես չեմ ճանչնար զայն, պատասխանեց Փարաւոն անզգամ ձեւով մը: Չպիտի թողում որ Իսրայէլի գաւաղները հեռանան իմ երկրէս:

Ու հրամանն տուաւ որ աւելի սաստիկ նեղեն ու չարչարեն իսրայէլացիները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՏԱՍԸ ՊԱՏԻՓՆԵՐԸ.— Մտիպելու համար Փարաւոնը որ թոյլատրէ իսրայէլացիներու մեկնումը, Աստուած Մովսէսի և Ահարօնի միջոցաւ տասը սոսկալի պատիժներու երթարկեց Եգիպտոսը: Ասոնք են.— 1. Նեղոս գետին ջուրերը արիւն դարձան: 2. Գորտեր ծածկեցին ամբողջ Եգիպտոսը: 3. Թեւաւոր պղտիկ միջատներ ելան գետնին աւազներէն և խայթեցին մարդ և անասուն: 4. Անհանդուրժելի ճանճեր յաջորդեցին այդ միջատներուն: 5. Փանտախտ մը ոչնչացուց Եգիպտոսի անասունները: 6. Մարգիկ վէրքերով ծածկուեցան: 7. Կարկուտը աւերեց արտերը: 8. Մարախներու տարափ մը ոչնչացուց պտուղներն ու տունկերը: 9. Թանձր խաւար մը պատեց Եգիպտոսը ամբողջ երեք օր: 10. Եգիպտոսի բոլոր անդրանիկները կոտորուեցան Աստուծոյ հրեշտակին կողմէ:

ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՈՅ ԵԼՔԸ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ.— Եգիպտոսը տասներորդ պատիժով հարուածելէ առաջ, Աստուած Մովսէսի բերնով հրամայեց իսրայէլացիներուն որ աւմէն մէկ ընտանիք մէկ տարեկան գառնուկ մը մորթէ և անոր արիւնովը իր տանը դրան վրայ նշան ընէ.

— Որոշուած գիշերը, ըսաւ Մովսէս, գառնուկին միսը կրակի վրայ խորոված՝ պիտի ուտէք անխմոր հացով, այն է բազարջով. ոտքի վրայ պիտի ուտէք ճամբայ ելլելու կազմ և պատրաստ. որովհետեւ Պասեֆ է, Զատիկը, այն է Տիրոջը անցիբ:

Եւ իրօք, որոշուած գիշերը, այսինքն հրէից Նիսան ամսոյ 14ին Աստուծոյ հրեշտակը կոտորեց բոլոր անդրանիկ գաւաղները Եգիպտացիներուն, որոնց տուններու դրան վերեւը գառնուկի արեան նշանը չկար: Փարաւոն և Եգիպտացիները սարսափահար արթնցան, որովհետեւ և Եգիպտացիները սարսափահար արթնցան, որովհետեւ ամէն կողմ ցաւի աղաղակներ և հեծեծանքներ կը լսուէին: Թագաւորը անապարանքով կանչեց Մով-

սէսը, և ըսաւ որ անմիջապէս Եգիպտոսէն հեռացնէ
Իսրայէլացիները:

ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎԷՆ ԱՆՑՔԸ.— Իսրայէլացիները որ
420 տարի մնացեր էին Եգիպտոս, անկէ մեկնած ատեն
երկու միլիոննոց ժողովուրդ մը եղած էին, մէջն ըլլա-
լով կիներն և տղաքները: Աստուծոյ հրեշտակը կ'ա-
ռաջնորդէր իրենց, քալելով ցորեկը ամպէ սիւնի մը
մէջէն, և գիշերը կրակէ սիւնի մը մէջէն, ցուցնելու
համար այն ճամբան որուն պիտի հետեւէին:

Իսրայէլացիներուն Կարմիր ծովէն անցը

Բայց Փարաւոն շուտով զզջաց՝ Իսրայէլացիներու
մեկնումը թոյլատրած ըլլալուն համար: Ուստի զօր-
քերը ժողովեց և սկսաւ անոնք հետապնդել, և անոնց
ետեւէն հասաւ Կարմիր ծովուն եզերքը, ուր անոնք
հաստատուեցին իրենց վրանները:

Այն տագնապալի վայրկեանին մէջ, երբ մէկ կողմէ

թշնամին պիտի յարձակէր և միւս կողմէ ծովը կը գրտնուէր իրենց առջեւ, Մովսէս Աստուծոյ հրամանով գաւազանը երկնցուց ծովուն վրայ. Նուրերը բաժնուեցան, և իսրայէլացիք անցան հրաշքով մը իրենց առջեւ բացուած ճամբէն: Եզրիպտացիներն այ հետեւեցան իսրայէլացիներուն, բայց վերջին իսրայէլացին դիմացի ցամաքը հասնելէն վերջը, Մովսէս Աստուծոյ հրամանով դարձեալ երկնցուց գաւազանը, և Նուրերը նորէն միացան, և Փարաւոնի բանակը՝ ամբողջ զօրքերով և ձիերով՝ Նուրերուն տակ մնալով խզուեցան: Մէկ հոգի անգամ ողջ չմնաց, այս սոսկալի գէպքին լուրը տանելու համար Եզրիպտոս:

—∞—

ՉՈՐՐՈՐԿ ԵՐՋԱՆ

Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս Է Ե Լ Լ Ե Լ Է Ն
Մ Ի Ն Չ Ե Ի Թ Ա Գ Ա Ի Ո Ր Ո Ի Թ Ե Ա Ն Հ Ա Ս Տ Ա Տ Ո Ի Ի Լ Ը

Ժ. — Մ Ո Վ Ս Է Ս (Շար.)

ԻՄՐԱՅԷԼԱՅԻԲ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ. — Աստուածախին մեծ հրաշքի մը շնորհիւ կարմիր ծովէն անցնելէ ետքը, իսրայէլացիները երկար ատեն թափառեցան առապատին մէջ: Երբ Եզրիպտոսէն իրենց միասին բերած նապատին մէջ: Երբ Եզրիպտոսէն իրենց միասին բերած նապատին մէջ, ժողովուրդը սկսաւ տրտնջալ Մովսէսին և Ահարօնին: «Աւելի լաւ էր որ, կ'ըսէին, Եզրիպտոսի մէջ Աստուծոյ ձեռքով մեռնէինք. ինչո՞ւ մեզ այս անապատը բերիք. անօթի մեռցնելու համար»: Այն ատեն Տէրը ըսաւ Մովսէսին. «Իմացայ իսրայէլի որդիներուն տրտունջը. ըսէք իրենց. — Այս իրեկուն միս պիտի ուտէք, և վաղն առտու պիտի կշտա-

նաք հացով. և այն ատեն պիտի գլխանաք թէ ես եմ ձեր Տէր Աստուածը»:

Իրիկուան դէմ բազմաթիւ լորամարզիներ ինկան դաշտին վրայ, և յաջորդ առտուն երկիրը ծածկուած գտնուեցաւ տեսակ մը ձերմակ հատիկներով, որոնք պիւրի և մեղրի համը ունէին: Իսրայէլացիները զար-

Իսրայէլացիք մանանայ կը ժողվեն

յան անապատին մէջ, և այդ մանանայով ապրեցան: Ամէն առաւօտ երկինքէն կ'իջնէր և կը նմանէր ձմեռուան ձերմակ սառած ցօղի: Պէտք էր առտուն կանուխ ժողվել զայն. որովհետեւ արեւու առաջին ճառագայթներուն կը հալէր: Շաբաթ օրերը չէր տեղար, բայց նախորդ օրը կրկին չափով մը ժողվէին անկէ, և միայն այդ օրը չէր ակրուիր:

Իսրայէլացիները անապատին մէջ շուր աչ չգտնելով արանջացին: Մովսէս Աստուծոյ աղօթեց, և անոր հրամանով գաւազանը ժայռի մը զարկաւ ուրկէ առատ շուր ցայտեց:

ՍԻՆԱՅԻ ՕՐԻՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ. — Եգիպտոսէն ելելէ իբր երեք ամիս ետքը, Իսրայէլացիները հասան

մացած գոչեցին ման հու, այսինքն «ի՞նչ ե աս», առկէ անոր անունը մնաց մանանայ: «Ասիկա այն հացն է որ Աստուած ձեզի կուտայ, ամէն մտրդու համար որոչ չափ մը առէք առկէ», պատուիրեց Մովսէս:

Քառասուն տարի Իսրայէլացիները թափառե-

Մինա լերան ստորոտը: Աստուած Մովսէսը լերան վրայ կանչեց, և անոր հրամայեց՝ ըսել ժողովուրդին. — «Ասոր և վաղը սրբուեցէք և մաքրուեցէք, և երբորդ օրը պատրաստ եղէք, որովհետեւ Սինա լերան վրայ պիտի բլնեմ»:

Երբորդ օրուան առաուն որոտումներ լսուեցան և փայլատակումներ տեսնուեցան. թանձր ծուխ մը պատեց լեռը. խորհրդաւոր փողի մը ձայնը կը լսուէր աղմկալից: Այն ատեն որոտումներու և փայլատակումներու մէջէն կը լսուէր Աստուծոյ ձայնը, որ կուտար՝

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԸ

1. Էս եմ քու տէր Աստուածդ, ինձմէ ուրիշ Աստուած չունենաս:
2. Կուռք չըինես՝ ոչ երկիւնքին մէջ, ոչ երկրի վրայ, և ոչ ալ երկրին տակի ջուրերուն մէջ եղած բաներուն նմանութիւնը, և զանոնք չպաշտես:
3. Տիրոջը, քու Աստուծոյդ անունը պարապ տեղը բերանդ չառնես:
4. Յիշէ շաբաթ օրը և սուրբ պահէ. վեց օր աշխատէ և եօթներորդ օրը, որ Աստուծոյ է, հանգիստ քրէ և անոր նուիրէ:
5. Պատուէ քու հայրդ ու մայրդ որ երկար կեանք ունենաս:
6. Սպանութիւն մի՛ ըներ:
7. Գէշութիւն մի՛ ըներ:
8. Գողութիւն մի՛ ըներ:
9. Ընկերիդ դէմ սուտ վկայութիւն մի՛ ըներ:

Աստուած կուտայ տասնաբանեայ պատուիրանք

10. Քու բնկերիդ տանը, արտին կամ ուրիշ ուէ ունեցածին աչք մի՛ տնկեր:

Իսրայէլացիները սարսափահար եղած էին և լեռնէն հեռու կը կենային, ու Մովսէսի բարն. — «Դո՛ւն խօսէ մեզի, և մտիկ կ'ընենք. որովհետեւ երբ Աստուած մեզի խօսի, կը վախնանք որ կը մեռնինք:»

Մովսէս ապահովուց անոնք. և յետոյ ելաւ Սինա լեռը, ուր Աստուած ինքզինքը զգալի կ'ընէր: Մովսէս քառասուն օր և քառասուն գիշեր լեռան վրայ մնաց, առանց ուտելու կամ խմելու: Աստուած անոր հրամաններ տուաւ՝ վկայութեան խորանը շինելու, քահանաներու պաշտօնին, և աստուածպաշտական ծէսերու վրայ, և վերջապէս երկու քարէ տախտակներ տուաւ, որոնց վրայ ինքն իսկ արձանագրած էր ՏԱՄՆԱԲԱՆԵԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԸ, որոնք բարայական օրեօրին հիմը կը կազմեն:

ՈՍԿԻ ՀՈՐԹԸ.— Ժողովուրդը՝ Մովսէսի այնքան երկար ատեն լեռան վրայ մնալէն մտահոգուած՝ Ահարօնի շուրջը հաւաքուեցաւ և ըսաւ. «Մեզի աստուածներ շինէ որ մեր առջեւէն երթան. որովհետեւ չգիտենք թէ ինչ եղաւ Մովսէս որ մեզ Եգիպտոսէն հանեց»։ Ահարօն տկարութիւնը ունեցաւ անոնց ստիպումներուն առջեւ տեղի տալու, և Ոսկի Հորթ մը շինեց անոնց։ Այն ատեն Աստուած ըսաւ Մովսէսի. — «Լեռնէն վար իջի՛ր, որովհետեւ Իսրայէլացիները հեռացան այն ճամբէն զոր դուն իրենց ցուցուցիր։

Մովսէս վար իջնելուն տեսաւ Ոսկի Հորթը, որուն շուրջը կը պարէր ժողովուրդը։ Արգար զայրոյթով մը համակուած, Մովսէս գետինը ձգեց ձեռքը գրտնուած օրէնքի տախտակները, որոնք կտարուեցան։

Ոսկի հորթը

Յետոյ Չախչախեց փոշիի վերածեց անոնց կուռքը, և թափեց այն շուրին մէջ զոր կը խմէր ժողովուրդը։

Յետոյ Մովսէս հրամայեց Ղեւիի ցեղին, — որ Աստուծոյ հաւատարեմ մնացած էր —, կտարել կռապատութեան մէջ ինկողները։ Անոնք իբր երեք հազար հօգի կտարեցին։

ՕՐԷՆՔԻ ԵՐԿՐՈՐԿ ՏԱԽՏԱԿՆԵՐԸ.— Ոսկի Հորթը պաշտողներու պատժուելէն ետքը, Մովսէս՝ Աստուծոյ հրամանով երկու նոր քարէ տախտակներ շինեց՝ կտարուածներուն յար և նման, և տարաւ Սինա լեռը։ Առաջուան նման քառասուն օր և քառասուն գիշեր

Մովսէս այնտեղ մնաց: Երբ վար իջաւ, դէմքը շրջապատուած էր լուսաւոր ճառագայթներով, որ իր վրայ մնացած էին Աստուծոյ հետ խօսակցելէն: Միասին կը բերէր նոր քարէ տախտակները, որոնց վրայ Աստուած նորէն քանդակած էր իր օրէնքները:

ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐԱՆԸ.— Մովսէս Աստուծոյ հրամանին համաձայն շինեց Վկայութեան Խորանը. Շարժուն տաճար մըն էր, ընդարձակ վրան մը, հազուագիւտ մորթերով և թանկագին կերպասներով շինուած: Մէջտեղէն վարագոյր մը երկու մասի կը բաժնէր գայն: Գուրսի մասը կը կոչուէր սրբօրիւն, իսկ ներսի մասը՝ սրբօրիւն սրբոց:

ՈՒԽՏԻ ՏԱՊԱՆԱԿԸ.— Մովսէս շինեց նաև Ուխտի Տապանակը, որ թանկագին փայտէ շինուած սնտուկ

Ուխտի Տապանակը

մըն էր, ներսէն և դուրսէն ոսկի տերեւներով ծածկուած: Կափարիչին վրայ թեւատարած հրեշտակներ շինուած էին. երկուքուկէս գրկաչափ երկայնու թիւն եւ մէկուկէս գրկաչափ լայնութիւն եւ բարձրու թիւն

ունէր: Աստուած կը յայտնուէր հոն և իր պատգամները կուտար: Մէջը գրուած էին Օրէնքի երկու տախտակները, աման մըն ալ մանանայ ոսկի սափորով, և Ահարօնի գաւազանը:

ՀՐԷԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ.— Աստուծոյ հրամանով, Մովսէս ծէսեր և արարողութիւններ սահմանեց, որոնք

պիտի կատարուէին վկայութեան խորանին մէջ: Ծէ-
սերու գլխաւորն էր կենդանիներու զոհը որ մեղքի քա-
ւութեան համար պիտի կատարուէր:

Իսրայէլացիները ամէն տարի կը կատարէին նաև
չորս գլխաւոր տօներ. —

Զասիկը կամ Պասեքը, որ յիշատակն էր իսրայէլաց-
ւոց Եզրպտոսէ ելլելուն և կը տեւէր ութ օր:

Պենիկոսի տօնը, որ զրուած էր ի յիշատակ Սի-
նայի օրինատուութեան:

Տաղաւարահարաց տօնը, որ կը յիշեցնէր իսրայէլաց-
ւոց անապատին մէջ անցուցած վրանաբնակ կեանքը:
Տաղաւար կը նշանակէ խրճիթ, վրան:

Քաուրեան տօնը, Աստուծոյ թողութիւնը խնդրելու
համար բոլոր ժողովրդեան մեղքերուն:

Ա. Հ. Ա. Բ. ՕՏՈՒՄԸ. — Ամբողջ Դեւիի ցեղը Աս-
տուծոյ ծառայութեան նուիրուեցաւ: Աստուծոյ հրա-
մանով, Մովսէս Ահարօնը և անոր զաւակները ընտրեց
քահանայապետական պաշտօն կատարելու, և զանոնք
օծեց սուրբ իւզով: Այս առթիւ երկինքէն իջած կրակ
մը այրեց լափեց այն ողջակէզը, զոր Մովսէս ըրած
էր Աստուծոյ: Այս կրակը միշտ պէտք է պահպանուէր
խորանին վրայ:

ՄՈՎՍԷՍԻ ՄԱՀԸ. Իսրայէլացիները Սինայէն
մեկնելէ ետքը քառասուն տարի թափառեցան անա-
պատին մէջ. իբրև պատիժ իրենց շարունակական
արտունջներուն և ըմբոստութիւններուն:

Իրենց թափառումներու միջոցին, Աստուած զա-
նոնք անգամ մըն ալ պատժեց թունաւոր օձեր զրկե-
լով, որոնք շատ մարդ մեռցուցին: Մովսէս դարձեալ
զիմեց աստուածային գլխութեան, և անոր հրամանով
պղինձէ օձ մը շինեց ու զաւազանի մը ծայրը բարձ-
րացուց: Թունաւոր օձէն խայթողները երբ այդ
պղինձէ օձին նայէին, անմիջապէս կը բժշկուէին:

Քառասուն տարին լրանալէ ետքը իսրայէլացիք

Մովսէսի շինած օձը

եկան բնակեցան Քանաւու երկրին սահմաններուն մօտ, որ իրենց խոստացուած երկիրն էր:

Այնտեղ էր որ իր իմաստութեամբ և առաքինութեամբ հռչակաւոր այդ անձը՝ Մովսէս՝ ժողովուրդին տալէ ետքը բարեպաշտութեան և աստուածպաշտութեան հայրական խրատներ, իր հոգին աւանդեց Աստուծոյ, Նաբաւ լեռան վրայ, որուն բարձունքէն կըրցած էր տեսնել իր ազգին խոստացուած Քանաւու երկրին գեղեցիկ տեսարանները: Այնքան բարեբեր էր այդ երկիրը, որ սովորութիւն դարձած էր ըսել թէ կաթ և մեղր կը բխի:

Աստուծոյ հրամանով Մովսէս իրեն յաջորդ նշանակած էր Իսրայէլի որդիներէն Յեսու:

ԺԱ. — Յ Ե Ս Ո Ւ Ի

ՅՈՐԴԱՆԱՆԷՆ ԱՆՑԻՐ. — Մովսէսի յաջորդը, Յե-
սու, շարունակեց ժողովուրդը առաջնորդել դէպի Գա-
նան՝ Աւետեաց երկիրը, ուր հասնելու համար պէտք էր
անցնել Յորդանան գետին խորունկ ջուրերէն: Յետև
ազդարարեց իսրայէլացիներուն՝ պատրաստ գտնուել
անկէ անցնելու: — «Սրբուեցէք, մաքրուեցէք, ըսաւ,
որովհետև Տէրը վաղը ձեր աչքին առջեւ պիտի կրկնէ
այն հրաշքները զորս գործած է ձեր Եգիպտոսէ ելե-
լէն ի վեր:»

Առջեւէն կ'երթար Ուխտի Տապանակը, զոր կը
կրէին քահանաները: Երբ գետին եզերքը հասան, ա-
ջակողմի ջուրերը կանգ առին՝ որպէս թէ կախուած
մնացին. մինչ ձախակողմի ջուրերը հոսեցան գացին
Մեռեալ ծովը, այնպէս որ գետին չոր յատակը երեւ-
ցաւ: Այս հրաշքը տեւեց որչափ ատեն որ Ուխտի Տա-
պանակը գետին մէջ մնաց, և ժողովուրդը հանգիստ
անցաւ միւս կողմը:

ԵՐԻՔՈՎ ՔԱՂԱՔԻՆ ԳՐԱԻՈՒՄԸ. — Յորդանանէ
անցնելէն ետքը իսրայէլացիները հանդիպեցան Երիշով
պարսպապատ քաղաքին: Յետև Աստուծոյ հրամանով
եօթն օր իր բանակը դարձուց քաղաքին բոլորտիքը,
տապանակը մէկտեղ առած, և փողեր հնչեցնելով: Եօթ-
ներորդ օրը քաղաքին ամուր պարիսպները կործանե-
ցան և իսրայէլացիք առանց ընդդիմութեան գրաւեցին
քաղաքը:

Քիչ յետոյ Գանանու թագաւորները պատերազմե-
ցան իսրայէլացիներուն հետ. բայց Յետև Աստուծոյ
վրայ վստահութեամբ լեցուն, յարձակեցաւ թշնամի-
ներուն վրայ և ջրուեց զանոնք: Այս պատերազմներու
միջոցին Աստուած իր հզօր պաշտպանութիւնը ընծայեց
զանազան հրաշքներով, և թշնամիներու բանակը կա-
տարեալ պարտութեան մատնուեցու:

Եւ այսպէս, Յետու տիրեց ամբողջ Քանաւու երկրին, զոր բաժնեց Իսրայէլի տասներկու ցեղերուն: Այս երկիրը այժմ կը կոչուի Պաղեստին:

Յետու խոր ծերութեան մէջ մեռաւ խաղաղութեամբ. ամբողջ ժողովուրդը ողբաց անոր մահը:

ԺԲ. — Դ Ա Տ Ա Ի Ո Ր Ն Ե Ր

Յետուի մահէն ետքը տարիներ անցան. քանի՛ կ'անհետանային Մովսէսի և Յետուի օրով ապրող սերունդները, որոնք այնքան հրաշքներու աւանատես եղեր էին, Իսրայէլացիները հետզհետէ կը մոռնային անոնց օրէնքներու իմաստուն խրատները: Խնամիական կապեր կը հաստատէին զիրենք շրջապատող կռապաշտ ազգերու հետ, և անոնց նման կուռք կը շինէին. եւ այսպէս՝ կ'իյնային ապուշ կռապաշտութեան մը մէջ: Աստուած զանոնք պատժելու համար մասնեց իրենց թշնամիներուն ձեռքը, որոնք եօթն անգամ գերի ըրին զանոնք:

Բայց Իսրայէլացիք յետոյ կը զգային իրենց սխալը ու կը զղային, և Աստուած զթալով անոնց վրայ, կը ներէր և ազատարարներ կը զրկէր անոնց, որոնք Իսսաուրներ կը կոչուէին, և ժողովուրդը կը կառավարէին Աստուծոյ օրէնքներուն համաձայն:

Տասնեւհինգ զատաւորներ իրարու յաջորդեցին, որոնցմէ ամէնէն նշանաւորներն եղան Գեզէոն, Յեփթայէ, Սամիսոն, Հեղի և Աամուէլ:

Գեհէոն. — Աստուծոյ ժողովուրդը այնքան շատ մեղքեր գործեց, որ Տէրը զանոնք պատժելու համար մատնեց Մաղիամացուոց ձեռքը: Եօթը տարի շարունակ կ'աւերէին և չքաւորութեան կը մատնէին անոնց երկիրը: Աստուած, մեղքնալով հեծեճանքներու ենթարկուած իր ժողովուրդին, Գեզէոնը հանեց, և անոր հրամայեց ազատել իր ժողովուրդը. Գեզէոն, խոնարհ հողիով,

աստուածային հրաշքներ տեսնելէ ետքը միայն համար-
ձակեցաւ ստանձնել այդ պաշտօնը: Եւ այս նպատա-
կով երեսուն հազար հոգինոց բանակ մը հաւաքեց:
Բայց Աստուած փափաքելով որ Իսրայէլացիք միայն
հրամայեց որ վախկոտները ճամբէ: Այն ատեն բանա-
կին մէջ տասը հազար հոգի միայն մնային.

— Այդ ալ շատ է, հրամայեց Աստուած՝ հրեշտա-
կին բերնով. զինուորներդ առուակի մը քով առաջնոր-
դէ, և մօտդ պահէ անոնք միայն որ իրենց ափովը ջուր
կը խմեն, առանց կանգ առնելու:

Եւ այս կերպով երեք հարիւր հոգի միայն մնացին
Գեղէնի քով:

Գեղէնն այս երեք հարիւր հոգիին տուաւ փողեր,
և հողէ սափօրներ, որոնց մէջ վառուած ջահեր դրուած
էին: Գիշերուան մութին անոնք լուռ մտան Մադիա-
մացուց բանակին մէջ, և Գեղէնի մէկ նշանին վրայ,
բոլորը մէկէն սափօրները կոտորեցին, փողերը հնչե-
ցին, և ջահերը երեւան հանեցին պօռալով:

— Աստուծոյ և Գեղէնի սո՛ւրբ:

Չահերուն լոյսը, փողերուն աղմուկը, և մանաւանդ
սարսափը որուն մատնեց Աստուած Մադիամացիները,
այնպիսի խառնակութիւն մը առաջ բերին անոնց բա-
նակին մէջ, որ բոլորը ինքզինքնին զօրաւոր բանակէ
մը պաշարուած կարծելով, անկարգ, անկանոն փախան
և ցրուեցան, իրար ջարդելով:

ՅԵՓԹԱՅԷ.— Փղշտացիները և Ամմոնացիները կը
շարժարէին Իսրայէլացիները: Այդ ժամանակուան Գա-
տաւորը՝ Յեփթայէ՛ քաղեց անոնց վրայ, և ցիրուցան
տաւորը անոնց բանակը: Բայց այս յաջողութիւնը շատ
ըրաւ անոնց բանակը: Բայց այս յաջողութիւնը շատ
պուրի նստաւ և արցունք թափել տուաւ իրեն. որով-
հետեւ անխոհեմաբար ուխտ ըրած էր որ եթէ յաղթա-
նակ չահի, Աստուծոյ զոհ մատուցանէ վերադարձին
իր տունէն առաջին անգամ՝ զինք զիմաւորելու ե-
կողը:

Յեփթայէ երբ կը մօտենար Մասփայի, տեսաւ իր աղջիկը որ վագելով զինք դիմաւորելու կուգար՝ փողե-
րու ուրախ ձայնով: Այս տեսնելուն, դժբախտ հայրը
պատուեց հագուստները վիշտէն. բայց աղջիկը, խնդի-
րը իմանալուն, հօրմէն երկու ամիս միջոց խնդրեց իր
ճակատագրին ենթարկուելու, և այդ պայմանաժամէն
ետքը յանձնուեցաւ հօրը ձեռքը, որ իր ուխտը կա-
տարեց:

ՍԱՄՓՍՈՆ. — Իսրայէլի դառնաւորներուն մէջ
Սամփսոն նշանաւոր եղաւ իր ուժով: Տասնեութ տա-
րեկան հասակին առաջին փորձը տուաւ իր ուժին,
կզակէն բռնելով և պատռտելով ուժեղ առիւծ մը որ
կ'ուզէր զինքը յօշոտել:

Ասոր օրովն ալ Փղշտացիները կը նեղէին Իսրայէ-
լացիները, որ իրենց իշխանութեան տակ ինկած էին:
Անգամ մը թշնամանուելով Փղշտացիներէն, երեք հա-
րիւր աղուէաներ բռնեց և անոնց պոչին կապելով վառ-
ուած ջահեր, արձակեց Փղշտացիներու արտերուն մէջ,
ուր հրդեհը վառեց ոչնչացուց անոնց ցորեններն ու այ-
գիները:

Փղշտացիները, զայրացած, բռնեցին Սամփսոնը և
հաստ չուաններով կապեցին: Բայց մեծ զարմացումի
ենթարկուեցան, երբ տեսան որ Սամփսոն կտրեց չուան-
ները. և յետոյ իշու ծնօտ մը գտնելով գետինէն, առաւ
և իբրեւ զէնք գործածեց, ու հազար Փղշտացի սպան-
նեց և մնացեալներն ալ փախուստի մատնեց:

Ուրիշ ատեն մը երբ Սամփսոն Գազա քաղաքը կը
գտնուէր, Փղշտացիները ամուր մը փակեցին քաղաքին
դուռները: Սամփսոն շատ դիւրութեամբ քակեց վեր-
ցուց քաղաքին զոյգ դուռները, և մերձակայ լեռան մը
վրայ տարաւ, իր թշնամիներուն մէջէն անոններով:

Փղշտացիները, տեսնելով որ Սամփսոն կը յաջողի
միշտ խոյս տալ իրենց ձեռքէն, մեծ գուժար մը խոս-
տացան Տալիլա անուն կնոջ մը, որ ունէ միջոցաւ յաջո-
ղի իմանալ թէ ո՛ւր կէ կուգայ անոր ուժը և ի՞նչ կերպով

կարելի է անոր յաղթել: Սամփսոն տկարութիւնը ունեցաւ անոր յայտնելու թէ իր ուժը մազերուն մէջ է, և եթէ մազերը կտրեն, բացարձակապէս տկար պիտի մնայ: Տալիլա, այս իմանալուն, կտրեց Սամփսոնի մազերը երբ կը քնանար ան, և յետոյ յանձնեց Փղըշտացիներուն, որոնք անոր աչքերը փորեցին, և դատապարտեցին Նաղացքի մը քարը դարձնելու Գազալի մէջ:

Եւ սակայն շաբաթներ և ամիսներ անցնելով Սամփսոնի մազերը բուսան և ուժերը տեղը եկան նորէն: Տօնական օր մը, երբ Փղշտացիները հանդէս սարքած էին իրենց Դաքոն կուռքին ի պատիւ, Սամփսոնը իրենց կուատունը տարին, անոր դժբախտութիւնը ծագրելու համար: Սամփսոն որ տակաւին ինքզինքը իր ժողովուրդին պաշտպանը կը նկատէր, խնդրեց որ զինքը տանին երկու սիւներու մէջտեղ որոնց վրայ հաստատուած էր շէնքը: Այն ատեն Սամփսոն Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրեց, և սիւները ցնցեց ուժգին ըսելով. — «Թո՛ղ ես ալ մեռնիմ Փղշտացիներուն հետ:» Շէնքը փլաւ և Սամփսոն ալ մեռաւ փլատակներուն տակ, երեք հազար փղշտացիներու հետ, որոնք ազգին ամէնէն նշանաւոր անձերն էին:

Հեղի եի ՍԱՄՓՈՒԷԼ. — Սամփսոնէն ետքը Իսրայէլացւոց դատաւոր եղաւ Հեղի, որ արդէն անոնց քայտայտապետն էր: Ակնածելի անձ մըն էր իր տարիքով և բարեպաշտութեամբ: Բայց իր քաղցը բնաւորութիւնը, որ մինչեւ տկարութեան աստիճանին հասնելու չափ չեշտուած էր, պատճառ եղաւ իր դժբախտութեան: Ժողովուրդը կը տրտնջար անոր զաւակներուն անկարգութիւններէն, բայց ինք կը բաւականանար թեթեւ յանդիմանութիւններ ուղղելով անոնց: Բայց անոնք չէին ուղղուիր, կը շարունակէին իրենց ապօրինութիւնները, և աւելի յանցաւոր կը դառնային:

Այդ ժամանակները ծնաւ Սամուէլ: Անոր մայրը, Աննա, երկար ժամանակէ ի վեր ուխտ ըրած և խընդ-

բած էր Աստուծմէ, այնպէս որ ծնելէն առաջ Աստուծոյ նուիրեց զայն. և գրեթէ երեք տարեկան հասակին Հեղիի յանձնեց, որպէսզի վկայութեան խորանին մէջ ամէն օր Աստուծոյ ծառայութեան նուիրուի:

Գիշեր մը երբ Սամուէլ կը քնանար Աստուծոյ տաճարին մէջ, Հեղիի սենեակին մօտիկ, լսեց որ զինքը կը կանչեն: Աստուծոյ ձայնն էր որ զինք կը կանչէր, բայց Սամուէլ կարծեց որ Հեղի է: Անմիջապէս անոր մօտեցաւ:

— Ահաւասիկ եկայ, զի՞ս կանչեցիր:

— Ոչ, ես քեզ չկանչեցի, պատասխանեց Հեղի, գնա՛, քնացիր:

Տղան հազիւ թէ քնացած էր, երբ նորէն լսեց որ զինք կը կանչեն. նորէն գնաց Հեղիի, որ միեւնոյն պատասխանը տուաւ:

Երբորդ անգամ դարձեալ լսուեցաւ ձայնը, և Հեղի հասկնալով որ այդ ձայնը Աստուծոյ կողմէ կուգար, որ կ'ուզէր ունէ պատգամ մը հաղորդել, ըսաւ Սամուէլի.

— Գնա՛, տղաս, և եթէ անգամ մըն ալ կանչուիս, պատասխանէ. «Խօսեցէք Տէր, ձեր ծառան մտիկ կ'ընէ:»

Սամուէլ չորրորդ անգամ կանչուեցաւ, և ձիշդ այն պատասխանը տուաւ, ինչ որ պատուիրեր էր Հեղի: Այն ատեն Տէրը յայտնեց թէ մեծ դժբախտութիւններ պիտի գան իսրայէլի գլխուն:

Եւ յիրաւի, քիչ ժամանակ ետքը, իսրայէլացիները յաղթուեցան Փղշտացիներէն, Հեղիի երկու զաւակները սպաննուեցան, և Ուխտի Տապանակը թշնամիին ձեռքը մնաց:

Հեղի երբ այս աղէտին լուրը առաւ, կոնակի վրայ աթոռէն ինկաւ և գլուխը ջախջախուեցաւ:

ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՆԵՐԸ ԹԱԳԱՒՈՐ Կ՝ՈՒՁԵՆ. — Հեղիի մահէն ետքը Սամուէլ դատաւոր եղաւ իսրայէլացիներուն, և այդ պաշտօնը վարեց իմաստութեամբ և Աստուծոյ օրհնութիւնը հրաւիրեց ժողովուրդին վրայ:

Փղշտացիք տեսնելով որ Տապանակը իրենց քով պահած միջոցին չարաչար կը պատժուին և իրենց կռուքերը կը կործանին, պարտաւորուեցան ետ զրկել զայն:

Բայց Սամուէլ երբ ծերացաւ, իսրայէլացւոց բարգաւաճումը կանգ առաւ: Որովհետեւ իր դատաւորական պաշտօնը մասամբ յանձնած էր երկու զաւակներուն, որոնք հետեւող չեղան իրենց հօրը առաքինութեան: Իրենց գէշ վարմունքը մղեց իսրայէլացիները որ թագաւոր մը խնդրեն: Ծերեր եկան գտան Սամուէլը և ըսին անոր.

— Զաւակներդ քու ճամբէդ չեն քալեր, ուրեմն թագաւոր մը դիր մեր վրայ, ինչպէս ունին միւս ազգերը, որպէսզի կառավարէ մեզ:

Այս պահանջը անհաճոյ եկաւ Սամուէլի, ուստի ազօթքով Տիրոջը դիմեց. ու Տէրը հրամայեց.

— Մտի՛ կ ըրէ ժողովուրդին ձայնին:

ԺԳ.— Լ Ռ Ո Ւ Թ

Դատաւորներու իշխանութեան ժամանակ Բեթղեհէմի մէջ կ'ապրէին Նոյեմելք անուն մարդ մը և իր կինը՝ Նոյեմի, որոնք սովի պատճառով ստիպուեցան Մովաբացւոց երկիրը գաղթել: Այնտեղ ունեցան Հուլթ անուն հարս մը: Բայց շատ չանցած Նոյեմի դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր ամուսինը և երկու մանչ զաւակները. ուստի փափաքեցաւ իր հայրենիքը՝ Բեթղեհէմ դառնալ:

Հուլթ տեսնելով իր կեսուրը՝ Նոյեմին՝ խեղճ ու վիշտէն ընկճուած վիճակի մէջ, չուզեց զայն մինակ թողուլ.

— Ես ալ հետդ պիտի գամ ուր որ երթաս, ըսաւ. քու ազգդ իմ ազգս պիտի ըլլայ, քու Աստուածդ իմ Աստուածս. մահը միայն զիս պիտի բաժնէ քեզմէ:

Անոնք Բեթղեհէմ հասան հունձքի ժամանակ: Աղբատ ըլլալով, Հոութ գնաց արտերուն մէջ հասկ ժողվելու: Արդ, այն արտը որուն մէջ հասկ կը ժողվէր Հոութ, կը պատկանէր Բոոսի, որ հարուստ մարդ մըն էր, և մօտիկ ազգական Նոյեմիի: Իմանալով ինչ որ Հոութ կ'ընէր իր կեսուրին համար, գաղտնապէս հրամայեց իր հնձողներուն՝ որ աւելորդ հասկեր ձգեն արտին մէջ, որպէսզի Հոութ աւելի հասկ ժողվել կրնայ:

Եւ երբ հունձքը վերջացաւ, Բոոս զգածուած Մովաբացի կնոջ ազնուութենէն, ամուսնացաւ անոր հետ: Այդ ամուսնութենէն ունեցաւ զաւակ մը՝ Ովբեթ, որ մեծ հայրը եղաւ Գաւթի թագաւորին:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ ԵՐՋԱՆ

ԹԱԳԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԷՆ
ՄԻՆՉԵԻ ԵՐԿՈՒԲԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

ԺԴ.— Ս Ա Ի Ո Ւ Ղ

Սամուէլ որ միեւնոյն ատեն քահանայապետ եւ մարգարէ էր, լուռ կը սպասէր որ Աստուած իրեն ցուցնէ այն անձը զոր Իսրայէլի թագաւոր պիտի նշանակէր:

Արդ, պատահեցաւ որ կիս անուն մարդու մը որդին, Սաւուղ, ծառայի մը հետ մէկտեղ կը պատէր գաշտին մէջ, փնտռելու համար կորսնցուցած էշերը: Շատ մը անօգուտ պոտոյաներէ ետքը, Սաւուղ որոշեց երթալ Սամուէլի հարցնել: Քաղաք մտնելու ատեն

մարգարէն կը յառաջանար, Աստուծոյ զոհ մատուցանելու համար: Եւ Աստուած ըսաւ Սամուէլի.

— Ահա՛ այն մարդը զոր ընտրեցի իմ ժողովուրդիս թագաւոր ըլլալու համար:

Սամուէլ մեծ յարգանքով ընդունեց Սաւուղը, և յաջորդ օրը անոր ընկերացաւ քաղաքէն դուրս, և մինչ ծառան իրենց առջեւէն կ'երթար, իւրի պատիկ շիշ մը առաւ, այդ իւրով օծեց Սաւուղի գլուխը, և զայն ողջագուրեց ըսելով.

— Տէրը այս օծումով քեզ իշխան կ'ընէ իր ժառանգութեան. դուք անոր ժողովուրդը պիտի ազատէք թշնամիներուն ձեռքէն:

ՍՍ.ԻՈՒՂ. Թ.Ա.Գ.Ա.ԻՈՐ ԿԸ ՀՌ.ՉԱ.ԿՈՒԻ.— Աստուծոյ ընտրութիւնը իմացնելու համար, Սամուէլ ժողովուրդը հաւաքեց Մասփա: Բայց երկար ատեն փնտոնեցին Սաւուղը, որովհետեւ հօրը ատեն մէջ պահուած էր: Երբ որ բերին, տեսնուեցաւ որ իր հասակը բարձր էր բոլոր զինք շրջապատողներէն: Սամուէլ ներբողներով ներկայացուց Սաւուղը ժողովուրդին, որ «կեցցէ՛ թագաւորը» պօռաց:

Իր թագաւորութեան առաջին տարիներուն մէջ Սաւուղ փայլուն յաղթանակներ տարաւ նախ Ամմոնացիներուն և յետոյ Փղշտացիներուն վրայ: Այս վերջին յաղթութիւնը շահուեցաւ Սաւուղի գաւազ Յովնաթանի շնորհիւ, որ յանդուգն ծրագիր մը պատրաստած էր, և միմիայն իր կապտեմակերին ընկերակցութեամբ գիշեր ատեն մտաւ թշնամի բանակը, և անվախ քաջութեամբ սարսափի և շփոթութեան մատնեց Փղշտացիները: Սաւուղ իր զինուորներով շուտով հասաւ, և արիւնալի պատերազմ մը մղելով, վերջնական պարտութեան մատնեց թշնամիները:

ՍՍ.ԻՈՒՂ.Ի ԱՆՀՆԱ.ՉԱՆԴՈՒԹ.ԻԻՆՆԵՐԸ. — Բայց Սաւուղ այդ պատերազմի միջոցին յանդիմանուեցաւ Սամուէլէն. որովհետեւ Սաւուղ, առանց Սամուէլի

սպասելու ինք զո՞հ մատոյց քահանայապետին տեղ, որով անոր իրաւունքը յափշտակած կ'ըլլար:

Սաւուղ ուրիշ անգամ ալ անհնազանդ գտնուեցաւ: Քօսան տարիէ ի վեր կը թագաւորէր, երբ տիրոջը հրամանով պատերազմի ելաւ Ամաղեկացիներուն դէմ, և Նարդեց, կոտորեց թշնամիները, և անոնց թագաւորը գերի առաւ: Բայց, հակառակ Աստուծոյ հրամանին, թշնամիէն առած աւարին լաւագոյն մասը իրեն պահեց:

Աստուած բարկացաւ Սաւուղի այս ընթացքէն, և ըսաւ Սամուէլի.

— Ես զղացի Սաւուղը ժողովուրդիս թագաւոր ընելուս համար, որովհետեւ հաւատարիմ չգտնուեցաւ իմ հրամաններուս կատարումին միջոցին:

Սամուէլ շատ վիշտ գգաց և մինչեւ լոյս ազօթեց Աստուծոյ:

ԴԱԻԻԹ ԹԱՔԱՒՈՐ Կ'ՕԾՈՒԻ.— Տէրը ըսաւ Սամուէլի. — «Լեցուր իւղի եղջիւրը, և գնա՛ Բեթղեհէմ Յեսսէի մօտ, որուն զաւակներէն մէկուն պիտի ընծայեմ թագաւորական թագը»: Յեսսէ, որ Ովբէթի զաւակն էր, յաջորդաբար ներկայացուց իր եօթը զաւակները: Բայց ատոնցմէ մէկն ալ չընտրուեցաւ: Ասոր վրայ կանչուեցաւ վերջին զաւակը՝ Դաւիթ՝ տասնըհինգ տարեկան պատանի մը, խարտեաչ և գեղեցիկ տեսքով:

Եւ Տէրը ըսաւ Սամուէլի. — Ահաւասիկ ասիկա՛ ընտրեցի. ասիկա՛ պիտի օծես թագաւոր:

Սամուէլ անմիջապէս առաւ իւղով լեցուն եղջիւրը՝ և Դաւիթը օծեց իր եղբայրներուն մէջտեղ:

Այս վայրկեանին Աստուծոյ հոգին հեռացաւ Սաւուղէն և հանգչեցաւ Դաւիթի վրայ:

ԴԱԻԻԹ ՍԱԻՈՒՂԻ ՄՕՏ.— Սաւուղ այն ժամանակէն ետքը չար ոգիին մատնուած էր, և երբեմն երբեմն տագնապներ կ'ունենար, զոր երաժշտութիւնը միայն կրնար մեղմայնել: Դաւիթ որ ճարտար քնարահար մըն էր, թագաւորին մօտ կանչուեցաւ, սփո-

Սաւուղի Գաւիթը կ'օժէ:

փելու համար անոր տառապանքները: Այն օրէն ետքը Սաւուղ համակրեցաւ Գաւիթի, և իր ծառայութեան մէջ առաւ զայն:

ԳԱԻԻԹ ԵՒ ԳՈՂԻԱԹ.— Փղշտացիները նորէն յարձակեցան Իսրայէլացւոց վրայ: Այդ կռիւի միջոցին Գողիաթ անուն հսկայ մարդ մը քառասուն օր շարունակ առտու իրիկուն կուգար, արհամարհանքով կը պռնար Իսրայէլացիներուն, թշնամանելով Սաւուղի բանակը.

— Ձեր մէջէն ո՞վ կը համարձակի ինծի հետ կրուուիլ:

Սաւուղ խոստացած էր իր աղջիկը կնութեան տալ այն մարդուն որ կը համարձակի Գողիաթի հետ շափուիլ: Տեսնելով և լսելով Գողիաթի ըրած թշնամանք-

ները, Դաւիթ ներկայացաւ Սաւուղի՝ արտօնութիւն ստանալու համար Գողիաթի դէմ կռուելու.

— Ես վարժուած եմ, ըսաւ, հետապնդելու, ցրտուելու և յոշոտելու այն արջերն և առիւծները որոնք կուգան կը յարձակին իմ հօտիս վրայ. իսրայէլի եղած ամօթը և անարգանքը պիտի լուամ Փղշտացիներու արիւնին մէջ:

Դաւիթ առաւ իր հովուական ցուպը, նաև հեղե-

Դաւիթ կ'ապրանէ Գողիաթը

դատին մէջէն հինգ հատ յղկուած քարեր, և պարաստիկն ալ առած, ելաւ թշնամիին դէմ:

Գողիաթ գայն տեսնելով պօռաց.

— Ես շո՞ւն եմ որ իմ վրայ գաւազանով կուգաս. եկո՛ւր, մօտեցիր որ մարմինդ կերակուր ընեմ զիշատիչ թռչուններու և անասուններու:

— Դուն իմ վրայ կուգաս սուրով, նիզակով եւ վահանով, պատասխանեց Դաւիթ, բայց ես կուգամ քեզի՝ բանակներու Տիրոջը անունով, որ պիտի պատժէ

քու ամբարտաւանութիւնդ և հայհոյանքներդ, և քեզ պիտի մատնէ իմ ձեռքս, որպէսզի ամբողջ երկիրը դիտանայ և ճանչնայ իսրայէլի Աստուածը:

Միեւնոյն ատեն Դաւիթ պարաստիկով արձակեց քար մը որ գնաց մխուեցաւ Գողիաթի ճակտին, եւ հսկան երեսի վրայ գետին ինկաւ: Դաւիթ անոր մօտ վագեց, և բռնելով իր ոսոխին ծանր գլուխը, կտրեց զայն և յաղթանակով բերաւ իսրայէլի բանակը:

Այս մահը սարսափ ձգեց Փղշտացիներուն մէջ, որոնք ցրուեցան և իսրայէլացիները ջարդ մը տուին անոնց:

ՍԱԻՈՒՂԻ ՆԱԽԱՆՁԸ ԴԱՒԻԹԻ ԴԵՄ. — Այս փայլուն յաղթանակին վրայ ժողովուրդը խանդավառ ցոյցեր կ'ընէր Դաւիթի: Կիները զայն կը դիմաւորէին ներքողի երգերով և նուագներով:

— Սաւուղ հազար Փղշտացի սպաննեց, Դաւիթ՝ քսար հազար, կը գոչէին:

Այս գովեստները գրգռեցին Սաւուղի նախանձն և ատելութիւնը: Այսպէս, Սաւուղ փորձեց երկու անգամ գեղարդով սպաննել Դաւիթը, մինչ այս վերջինը քնար կը զարնէր: Բայց երկու անգամուն ալ Դաւիթ կրցաւ ազատիլ անոր հարուածներէն:

Յովնաթան, Սաւուղի որդին, բնաւ համամիտ չէր հօրը հալածանքներուն, և կը պաշտպանէր Դաւիթը զոր շատ կը սիրէր:

ԴԱՒԻԹԻ ՎԵՅՆԱՆՁՆՈՒԹԻԻՆԸ. — Սաւուղ միշտ կը հալածէր Դաւիթը՝ իր զօրքերու գլուխը անցած: Պատահեցաւ որ օր մը, Սաւուղ, սաստիկ յոգնած, միտահեցաւ որ օր մը, Սաւուղ, սաստիկ յոգնած, միտահեցաւ և կաւ քնացաւ քարայրի մը մէջ, ուր պահուրտած էր Դաւիթ իր ընկերներով: Ասոնք յորդորեցին Դաւիթը որ իր թշնամին մեռցնէ և ձեռքէն ազատի: Դաւիթ վեոր իր թշնամին մեռցնէ, և բաւականացաւ անոր քղանցքին հանձնօրէն մերժեց, և բաւականացաւ անոր քղանցքին ծայրէն կտրելով:

Ուրիշ անգամ մը Դաւիթ, առանց նշմարուելու, յաջողեցաւ մտնել Սաւուղի վրանը ուր կը քնանար ան:

կրնար մեռցնել զայն, բայց չըրաւ, և այս անգամ ալ բաւականացաւ անոր գեղարդը և ջուրի կուժը առնելով:

— Աստուած չընէ որ ես Աստուծոյ Օծեալին վրայ ձեռք վերցնեմ, կ'ըսէր Դաւիթ:

Յետոյ գնաց մօտակայ բարձունքի մը վրայ, և պօռաց Սաւուղի զօրավարներէն Աբեններին:

— Այսպէ՞ս կը պաշտպանես քու տէրդ. տե՛ս, գիշեր ատեն մէկը բանակ մտած և տիրոջդ գեղարդը և կուժն ալ առած է:

Սաւուղ վերջապէս հռչակեց Դաւիթի անմեղութիւնը, և խոստացաւ ա՛լ չհալածել զայն:

ՄԱՒՈՒՂԻ ՄԱՀԸ.— Մամուէլ մեռած էր, և Սաւուղի մահն ալ մօտ էր: Փղշտացիները իրենց բոլոր ուժովը նորէն յարձակեցան իսրայէլացւոց վրայ: Սաւուղ կորանցուցած էր իր բարոյական ուժն ու քաջութիւնը, որովհետեւ Տէրը լքած էր զինքը: Իսրայէլացիները յաղթուեցան, Սաւուղի որդին, Յովնաթան, ինկաւ պատերազմի դաշտին վրայ: Իսկ Սաւուղ որ վիրաւորուած էր, թշնամիին ձեռքը գերի չիյնալու համար, իր գեղարդին վրայ իյնալով ինքզինքը մեռցուց:

Դաւիթ այս գոյժին վրայ առատ արցունք թափեց, և ողբ յօրինեց Սաւուղի և Յովնաթանի վրայ, որուն հետ կապուած էր մեծ բարեկամութեամբ:

ԺԵ.— Դ Ա Ի Ի Թ

ԴԱԻԻԹ ԹԱԳԱԻՈՐ ԿԸ ՀՌՉԱԿՈՒԻ.— Սաւուղի մահէն ետքը Յուդայի ցեղը եկաւ հպատակութիւն յայտնեց Դաւիթի: Եօթը տարի վերջը Սաւուղի վերջին գաւակն ալ մեռնելով, բոլոր ցեղերն ալ Գեբրոն եկան, և հպատակեցան Դաւիթի, որ նորէն թագաւոր օծուեցաւ, և հռչակուեցաւ միակ վեհապետը Աստուծոյ ժողովուրդին, Մամուէլի խոստումին համաձայն, որ իրեն եղեր էր քսան տարի առաջ:

Եօթը տարի թագաւորելէ ետքը Քերբոնի մէջ, Դաւիթ որոշեց գրաւել Երուսաղէմը, և վոնտելով Յերուսաղէմը, այնտեղ հաստատեց իր գահը: Յարձակմամբ գրաւեց Սիոն լեռան վրայ շինուած անոնց մայրաքաղաքը, և այնտեղ շինել տուաւ փառաւոր պալատ մը:

Ուխտի Տապանակը Սաւուղի որդի Արենադափի Դաւիթ իր պալատին մէջ շքեղ տաղաւար մը շինել տուաւ՝ հոն հաստատելու համար Տապանակը, որուն փոխադրութիւնը մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ: Դաւիթ, պարզ Ղեւտացիի մը պէս հագուած, անոր առջեւէն կ'երթար նուիրական երգեր երգելով:

ԴԱԻԻԹԻ ՄԵՂԻՔԵՐԸ ԵՒ ԶՂԶՈՒՄԸ. — Իր թագաւորութեան ընթացքին, մինչ ճոխութեան և ծուլութեան մէջ կ'ապրէր, Դաւիթ փորձութեան մատնուեցաւ: Ուզեց ամուսնանալ Բերսաբէի հետ, որ իր ամէնէն քաջ սպաներէն մէկուն՝ Ուրիայի կինն էր: Դաւիթ իր յանցանքը շատ աւելի ծանրացուց, հրամայելով որ Ուրիան զրկեն պատերազմին ամէնէն վտանգաւոր մէկ կէտին վրայ, և թողուն որ սպաննուի թշնամիներուն կողմէ:

Այն ժամանակները կ'ապրէր Նաթան անուն մարգարէ մը, որ լսելով Դաւիթի ոճիրները, ծանրապէս կ'եսուրբեց գայն: Դաւիթ շատ զգածուեցաւ իրեն եղած յանդիմանութենէն, դառն կերպով զղջաց, «Աստուծոյ դէմ մեղք գործեցի» գոչելով: Երկար ատեն ապաշխարեց, և գրեց իր աննման Սաղմոսները, որոնք կը կարգացուին եկեղեցիին մէջ, մանաւանդ Աղոսմա՝ ինձ Աստուած սաղմոսը, որ կը կարգացուի ապաշխարութեան օրերուն:

Աստուած ընդունեց անոր անկեղծ ապաշխարութիւնը, և Նաթան մարգարէին բերնով ըսաւ անոր. — «Մահուամբ չպիտի պատժեմ քեզի, բայց դժբախտութիւնը պիտի գայ քու գերդաստանիդ վրայ, որովհետեւ

առիթ տուիլ Տէրոջը թշնամիներուն՝ հայհոյելու անոր դէմ:

ԱՌԻՍՈՂՈՄԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻԻՆՆԸ ԵՒ ՄԱՀԸ.— Բերսարէէն ծնած առաջին զաւակը մեռաւ, որմէ Դաւիթ սաստիկ վիշտ զգաց: Ատոր յաջորդեց ուրիշ վիշտ մը: Միւս զաւակը՝ Աբիսողոմ ապստամբեցաւ հօրը դէմ, իրեն կողմը շահելով բազմաթիւ կուսակիցներ, զահէն վար իջեցնելու համար Դաւիթը:

Դաւիթ այս լուրին վրայ հեռացաւ Երուսաղէմէն, որովհետեւ չուզեց պատերազմիլ զաւակին հետ: Իր զինուորներուն պետ կարգեց Յովաբ զօրավարը, և պատուիրեց որ խնային Աբիսողոմի և չսպաննեն զայն:

Բուն կռիւ մը մղուեցաւ Եփրայիմի անտառին մէջ, և յաղթուեցաւ Աբիսողոմի բանակը, թէեւ շատ աւելի բազմաթիւ զօրքեր ունէր:

Աբիսողոմ փախչիլ ուզեց. բայց երբ կաղնիի ծառի մը տակէն կ'անցնէր, իր ծայր աստիճան երկայն մարը ձիւղերուն կառչեցան, ու մինչ հեծած ջորին կը շարունակէր քալել, ինքը կախուած մնաց ծառէն, առանց կարենալու ազատուիլ:

Դաւիթի զօրավարը, Յովաբ, մոռնալով Աբիսողոմին խնայելու համար Դաւիթի ըրած յանձնարարութիւնը, նիզակի երեք հարուածներով ծակեց անոր սիրտը և սպաննեց զայն:

Իր ըմբոստ զաւակին մահը իմանալով Դաւիթ աղիարցունքներ թափեց, և իր վիշտին մէջ գոչեց.

— Ինչո՞ւ իմ կեանքս քեզի համար չեմ կրնար տալ զաւակս:

ԴԱԻԹԻ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ.— Դաւիթ ուրիշ պատերազմներ ալ մղեց յաջողութեամբ՝ Փղշտացիներուն դէմ: Շահած յաղթութիւններուն շնորհիւ ընդարձակուեցաւ երկիրը, և երկար տարիներ ապահովուեցաւ ժողովրդեան խաղաղ բարգաւաճումը:

Երբ Դաւիթ զգաց թէ մահը կը մօտենայ, իր Սուզաւակը թագաւոր հռչակեց, և ժողովուրդին

հերկայութեանը թագաւոր օծել տուաւ զայն քահանայապետին:

Յետոյ իմաստուն խրատներ տուաւ իր զաւկին, պետութեան գործերը վարելու համար: Եւ պատուիրեց անոր՝ Երուսաղէմի մէջ փառաւոր Տաճար մը կանգնել Աստուծոյ: Մեռաւ Եօթանասուն տարեկան (1000 թ. Ա.):

ԺԶ. — Ս Ո Ղ Ո Մ Ո Ն

ՍՈՂՈՄՈՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻԻՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ ԱՍՏՈՒԾՄԷ. — Դաւիթի մահէն ետքը, Աստուած երազին մէջ երեւցաւ Սողոմոնի և ըսաւ անոր.

— Ուզէ ինչ որ կը փափաքիս, և պիտի տամ քեզի:

— Տէր իմ, պատասխանեց Սողոմոն, որ այն ատեն հազիւ տասնեւութ տարեկան էր. քու բարիքներովդ լեցուցիր իմ հայրս՝ Դաւիթը, և զիս անոր գահին վրայ նստեցուցիր. բայց ես տղայ մըն եմ տակաւին մեծ ժողովուրդի մը մէջ. տուր ինծի խոնարհ սիրտ մը և իմաստութիւն, որպէսզի կարող ըլլամ որոշելու բարին և չարը:

Սողոմոնի խնդրանքը հաճոյ եղաւ Աստուծոյ, որ պատասխանեց.

— Քանի որ դուն փառք և հարստութիւն չուզեցիր, այլ իմաստութիւն՝ բարին ու չարը որոշելու համար, քեզի կուտամ այդ թանկագին պարգեւը, և կ'աւելցնեմ քու շխնդրածդ ալ, այն է փառք և հարստութիւն:

ՍՈՂՈՄՈՆԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ. — Սողոմոն շատ չանցած առիթ ունեցաւ յայտնելու Աստուծոյ տուած իմաստութիւնը:

Երկու կիներ միասին կը բնակէին, և երկու նորածին զաւակներ ունէին: Տղոցը մէկը գիշերը մեռած

ընտրով, մայրը ողջ տղեկը առաւ, և անոր անդ դրաւ իր մեռած զաւակը:

Ասոր վրայ կռիւ մը ծագեցաւ երկու կիներուն մէջտեղ, և խնդիրը Սողոմոնի դատաստանին յանձնուեցաւ:

Ու է վկայ չկար, և անկարելի կ'երեւար հասկնալ թէ ողջ տղեկը մայրերէն որուն կը պատկանի:

Ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար Սողոմոն,

Սողոմոնի դատաստանը

երկու կիներուն ըսածներն ալ լսելէ ետքը, հրամայեց իր թիկնապահներէն մէկուն.

— Սուր մը առէք և երկու կտոր ըրէք ողջ տղան, և առէք երկու կիներուն:

Կեղծ մայրը հաւանեցաւ այս բաժանումին: Բայց ճշմարիտ մայրը սաստիկ յուզուելով պօռաց.

— Կը պաղատիմ, Տէր իմ, մի սպաննէք զաւակս.

հոգ չէ, այս կնոջ տուէք, բաւական է որ ողջ մնայ:
— Ահա՛ բուն մայրը, ըսաւ Սողոմոնն՝ կնոջ անկեղծ
ճիշէն ազդուած, իրե՛ն տուէք տղան:

Ամէն մարդ հիացաւ թագաւորին իմաստութեան
վրայ:

ՏԱՃԱՐԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ. — ՍՈՂՈՄՈՆԻ ՓԱՌՔԸ.
— ՍՈՂՈՄՈՆԻ ՄԱՀԸ. — Սողոմոնն իր իշխանութեան
չորրորդ տարին, սկսաւ շինել տալ այն տաճարը, զոր
Դաւիթ՝ իր հայրը՝ պատուիրած էր կառուցանել՝ Աս-
տուծոյ փառքին համար: Եօթնուկէս տարի տեւեց
կառուցումը այդ շքեղ շէնքին, որ աշխարհի հրաշա-
լիքներէն մէկը եղած է: Տաճարին շինութիւնը եղած
էր՝ վկայութեան խորանին յատակագծին վրայ, զոր
Մովսէս շինած էր անապատին մէջ: Ունէր երեք տար-
բեր մասեր. — Ներքնագաւիթ, Սրբութիւն և Սրբու-
թիւն Սրբոց: Այս վերջինին մէջ զրուած էր Տապանակ
Ուխտին:

Տաճարին շինութիւնը աւարտելէ ետքը, Սողոմոնն
պալատ մը շինել տուաւ իրեն համար, և ուրիշ պալատ
մը՝ թագուհիին համար, և շքեղ շէնքերով գեղեցկացուց
Երուսաղէմը:

Դրացի երկիրներու թագաւորները Սողոմոնի բա-
րեկամութիւնը կը փնտռէին, իր իմաստութեան մեծ
համբաւին համար:

Սաբայի թագուհին հեռաւոր երկիրներէ եկաւ Ե-
րուսաղէմ, խորհուրդ հարցնելու Սողոմոնի, և իր եր-
կիրը դարձաւ մեծ հիացումով:

Այսպէս՝ Սողոմոնն երկար տարիներ ապրեցաւ խա-
ղաղութեան մէջ, հարստութեամբ, փառքով ու պատ-
ւով ճոխացած:

Բայց վերջին տարիները, վայելած փառքէն և ան-
հուն հարստութենէն հպարտացած, իր կիրքերուն գե-
րին եղաւ: Աստուած, զայն պատժելու համար, ազդա-
րարեց որ իր մահէն ետքը թագաւորութիւնը երկուքի
պիտի բաժնուի:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ ՇՐՇԱՆ

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՅ ԲԱԺԱՆՈՒՄԷՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԷ. — ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Սողոմոնի մահէն ետքը, իր զաւակը՝ Ռոբովամ՝ Սիւքեմ գնաց, ուր ժողովուած էին Իսրայէլացիները, զայն թագաւոր ընտրելու համար: Յերոբովամ, Սողոմոնի նախկին պաշտօնան, ժողովուրդին գլուխն անցած, եկաւ իրմէ խնդրելու որ թեթեւցնէ հօրը կողմէ զրուած ծանր լուծը, որպէսզի ժողովուրդը ծառայէ իրեն:

Ռոբովամ պատասխանեց. — Աւելի՛ պիտի ծանրացնեմ հօրս ձեզի զբաժ լուծը. անիկա մտրակով կը զարնէր ձեզի, ես պիտի հարուածեմ երկաթէ զաւագաններով:

Այս խիստ պատասխանին վրայ ըմբոստացաւ ժողովուրդը: Իսրայէլի տասը ցեղեր անցան Յերոբովամի կողմը, և կազմեցին Իսրայիլի թագաւորութիւնը, որուն մայրաքաղաքն եղան յաջորդաբար Սիւքեմ, Թերսա և Սամարիա:

Իսկ Յուդայի և Բենիամինի ցեղերը հաւատարիմ մնացին Ռոբովամի, և Ղեւտացիներուն հետ միասին մազմեցին Յուդայի թագաւորութիւնը, որուն մայրաքաղաքն եղաւ միշտ Երուսաղէմ:

Այսպէս, Տիրոջը պատգամին համաձայն, Սողոմոնի թագաւորութիւնը երկուքի բաժնուեցաւ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԸ.— Տասը ցեղերու պեար, Յերոբովամ, վախնալով որ մի գուցէ իր ժողովուրդը երուսաղէմ Տիրոջը Տաճարին ուխտի երթալ երկու Ոսկի Հորքեր շինել տուաւ, մէկը Բեթէլի և միւսը Դան քաղաքին մէջ, և ըսաւ իր հպատակներուն.

— Ահա՛ այն աստուածները որ ձեզ եգիպտոսէն հանեցին. ա՛լ պէտք չունիք երուսաղէմ երթալու:

Այսպէս, Յերոբովամ հիմը դրաւ կռապաշտութեան Իսրայէլի մէջ, և իր յաջորդներն ալ չար և կռապաշտ թագաւորներ եղան:

Աստուած շատ անգամ մարգարէ կոչուած սուրբ մարդիկներ զրկեց Իսրայէլի թագաւորներուն, իրենց յիշեցնելու համար ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտամունքը. բայց այս ազդարարութիւններն անօգուտ անցան: Ընդհակառակն անոնցմէ մէկ քանիներ թշնամանեցին Աստուծոյ կողմէ զրկուած մարդիկը: Ուրիշներ ամբարըշտութիւնը այնքան առաջ տարին որ սոսկալի չարչարանքներու և մահուան մատնեցին մարգարէները: Ժողովուրդն ալ հետեւեցաւ իր թագաւորներուն օրինակին, և ինկաւ խոր կռապաշտութեան մէջ:

Այս պատճառով Տէրը մերժեց այն ժողովուրդը որ իրմէ հեռացեր էր: Ասորեստանի Սաղմանասար թագաւորը արշաւեց Իսրայէլի երկիրը, գերի վարեց անոր բնակիչները, և մեծ մասը տարաւ Նինուէ, Ասորեստանի մայրաքաղաքը (718 Ք. Ա.):

Իսրայէլի թագաւորութիւնը 244 տարի տեւեց:

ՅՈՒԳՍՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԸ, որ կը բովանդակէր Յուդայի, Բենիամինի և Դեւիի ցեղերը, հաւատաւրիմ մնաց Դաւիթի սերունդին: Երուսաղէմի մէջ կը գտնուէր Տաճարը ուր ամէն տարի եբրայեցիները իզտնեց նուէրները կը մատուցանէին Տիրոջը: Յուդայի ցեղեց պիտի գար ԱՅ, որով պիտի օրհնուէին աշխարհի բոլոր ազգերը:

Դաւիթի գերզաստանէն քսան թագաւորներ իրարու

յաջորդեցին Յուզայի թագաւորական գահին վրայ։ Ասոնց մէջէն միշտ բարեպաշտ մնացին և Աստուծոյ օրհնութեան արժանացան Յովսափաս որ շատ մը փայլուն յաղթութիւններ ունեցաւ, Յովաքամ որ յաղթեց Ամմոնացիներուն, և Եգեկիա որուն իշխանութեան օրով կ'ապրէր Եսայի մարգարէն։

Բայց Յուզայի թագաւորներն ալ հետզհետէ հեռացան ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտամունքէն, հակառակ մարգարէներու ազգարարութեանց։

Աստուած, պատժելու համար իր ժողովուրդին ապերախտութիւնը, զրկեց Բաբելոնի Նաբուքոդոնոսոր թագաւորը, որ Երուսաղէմի վրայ քալեց և անոր տիրեց։ Երկու տարուան պաշարումէ մը ետքը Երուսաղէմ կործանեցաւ, Տաճարը հիմնայատակ քանդուեցաւ։ Դաւիթի քաղաքը աւերակներու կոյտ մը դարձած էր։ Բնակիչները գերի բռնուելով Բաբելոն տարուեցան (606 Ք. Ա.), որ եօթանասուն տարի գերի մնացին։

Յուզայի թագաւորութիւնը 375 տարի տեւած էր։ Այն ատեն է որ Երեմիա մարգարէն, Ս. Քաղաքին աւերակներուն վրայ նստած, երգեց իր նշանաւոր Ողբեր։

ԺԹ — ԵՂԻԱ ՄԱՐԳԱՐԷ

Իսրայէլի թագաւորներուն մէջ ամէնէն չար և ամբարիշտն էր Ահաբ։ Ամուսնացած էր Յեզաբել անուն կռապաշտ իշխանուհիի մը հետ, և Սամարիա քաղաքին մէջ կռատուն մը շինել տուած էր Բահաղ կոչուած սուտ աստուածին համար։

Ասոր օրով կ'ապրէր Եղիա մարգարէն, որ համարձակօրէն գնաց ներկայացաւ Աքաաբին, յանդիմանեց անոր ամբարշտութիւնը, և ըսաւ անոր.

— Որովհետեւ բարկացուցիր Իսրայէլի Աստուածը, կ'ազգարարեմ անոր անունով թէ երեք տարի կաթիլ մը անձրեւ չպիտի գայ։

Այն օրէն սկսեալ երկինքը փակուեցաւ, և սու-
կալի սով մը ծագեցաւ Իսրայէլի երկրին մէջ:

Եղիա մարգարէ Աքաաբի բարկութենէն խուսափե-
լու համար գնաց անապատ քաշուեցաւ, հրաշքով ապ-
րելով ազուաներու միջոցաւ որ իրեն ուտելիք կը
բերէին:

ԵՂԻԱՅԻ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ. — Յետոյ սուրբ մարգարէն
Ասատուծոյ հրամանով գնաց Սիդոնացւոց երկրին Սա-
րեփթա՛ քաղաքը, որուն զբան մօտիկը հանդիպեցաւ
աղքատիկ այրի կնոջ մը, ուրկէ հաց և ջուր ուզեց:

— Քիչ մը ալիւր և իւղ միայն ունիմ, պատաս-
խանեց խեղճ կինը, և եկած եմ փայտ ժողվելու, զայն
եփելու և ինձի ու զաւկիս ուտելիք պատրաստելու
համար: Պիտի ուտենք, և յետոյ անշուշտ պիտի մեռ-
նինք անօթութենէ:

— Մի՛ վախնար, պատասխանեց մարգարէն, գնա՛
այդ հացը պատրաստէ և ինձի բեր. յետոյ պիտի պատ-
րաստես նաև քեզի և զաւկիդ համար. որովհետեւ քու
ալիւրդ և իւղդ չպիտի պակսի, որչափ ատեն որ սովը
տեւէ:

Կինը հնազանդեցաւ. և արգարեւ անկէ ետքը ա-
լիւրը և իւղը չպակսեցաւ իր ամանէն:

Ժամանակ մը ետքը խեղճ այրիին զաւակը մեռաւ:
Եղիա, կարեկցելով խեղճ կնոջ, ջերմեռանդ աղօթք մը
ըրաւ, և տղան ողջնցուց:

ԵՂԻԱՅԻ ՄԱՏՈՒՅԱԾ ԶՈՂԸ. — Եղիա ուզեց հա-
մոզել Իսրայէլացիները թէ ամբարշտութիւն է զոմա-
տուցանել Բահաղի:

Բոլոր ժողովուրդը հաւաքուած էր կարմեղա լեռան
վրայ: Եղիա ըսաւ Բահաղի քուրմերուն.

— Զո՞ն մը առէք, զրէք ձեր կուռքին սեղանին
վրայ, ես ալ ձեզի պէս պիտի ընեմ. մեզմէ ամէն մէկը
իւր աստուածին պիտի աղօթէ. ո՛րը որ ընդունի զինքը
պաշտողներուն աղօթքը՝ երկինքէն կրակ իջեցնելով

ողջակէցին վրայ, ան պիտի ճանչցուի միակ ճշմարիտ Աստուածը:

Բահայ խուլ մնաց իր քույրերու աղաչանքներուն: Եղիա կը ծաղրէր զանոնք՝ ըսելով.

— Աւելի բարձր պօռացէք. զուցէ ձեր աստուածը կը քնանայ, կամ ճաշի նստած է:

Անօգուտ դարձան քույրերուն աղաղակները:

Այն ատեն Եղիա սա աղօթքը ուղղեց Աստուծոյ:

— Ով Տէր, Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի Աստ.

Յղիա մարգարէ եւ Բահայի փութերը զոհ կը մատուցանեն

ուածը, ցուցուր այսօր թէ դուն ես իսրայէլի ճշմարիտ Աստուածը, և թէ ես քու ծառայ եմ, և քու հրամանովդ կ'ընեմ այս բոլորը:

Անմիջապէս երկինքէն կրակ իջաւ և այրեց ողջակէցը:

Այս հրաշքին վրայ, ժողովուրդը ճանչցաւ Բահայի

քուրմերուն խարէութիւնը. ատոնցմէ չորս հարիւր յիսուն հոգի սպաննուեցան: Եղիա խոստացաւ որ սովը դադրի. ու թէեւ երկինքը պայծառ էր, Աքաաբի ըսաւ որ տակաւին պալատ չհասած անձրեւ պիտի գայ: Եւ արդարեւ պահ մը ետքը երկինքը ծածկուեցաւ թանձր ամպերով, և առատ անձրեւ եկաւ:

ԵՂԻԱ ՀՐԵՂԷՆ ԿԱՌՔՈՎ ԵՐԿԻՆՔ Կ'ԵԼԼԷ. — Եղիա Աստուծոյ հրամանով իրեն աշակերտ ընտրած էր Եղիսէն: Օր մը անոր հետ եկաւ Յորդանան գետին եզերքը: Իր վերարկուով զարկաւ գետին շուրերուն, որոնք բացուեցան և ճամբայ բացին երկու մարգարէներուն, որոնք քալելով անցան անոր մէջէն:

Յանկարծ տեսան հրեղէն կառք մը՝ հրեղէն ձիերով որ փոթորիկի մը պէս երկինք բարձրացուց Եղիան: Եղիսէ հիացած կը նայէր անոր ետեւէն և կը գոչէր. «Հա՛յր, հա՛յր, Իսրայէլի կառքը և անոր հեծեալները», մինչեւ որ կառքը աներեւոյթ եղաւ աչքէն:

Այն ատեն Եղիսէ առաւ Եղիայի վերարկուն, զոր ան վերէն իրեն վրայ ձգած էր, և ժառանգեց անոր կրկին ոգին, այսինքն մարգարէական ձիրքը և հրաշագործութեան կարողութիւնը:

ԵՂԻՍԷ ՄԱՐԳԱՐԷՆ ԵՒՍ ԵՂԻԱՅԻ ՆՄԱՆ ԿՐԱՇԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՌԱՐԵՑ: Այն ալ Եղիայի վերարկուով զարկաւ Յորդանանի շուրերուն, որոնք բացուեցան և իրեն ճամբայ բացին, ուրկէ անցաւ առանց ոտքերը թրջելու:

Եղիսէ Սունամացի ընտանիքէ մը հիւրընկալութիւն գտնելուն իբրեւ երախտագիտութիւն, Աստուծմէ խնդրեց որ գաւակ մը պարգեւէ այն կնոջ: Աստուած ընդունեց խնդրանքը և գաւակ մը տուաւ. բայց ան մեռաւ պղտիկ տարիքի մէջ: Եղիսէ ամբողջ մարմնով ծոեցաւ մեռեալին վրայ, աչքերը աչքերուն յառեց, ձեռքերը տարածեց, և մեռեալը ողջնցաւ: Եղիսէ անգամ մըն ալ հրաշքով բժշկեց նէեման

անունն ասորի իշխանի մը բորոտութիւնը, հրամայելով որ երթայ Յորդանան գետին մէջ լուացուի: Եւ արդարեւ նէեման եօթն անգամ Յորդանանի մէջ լուացուելէ ետքը բժշկուեցաւ:

Նզիսէ մեռնելէ ետքը, պատահեցաւ որ իսրայէլացիները մեռել մը կը տանէին թաղելու, երբ քանի մը մովաբացի աւագակներ յարձակեցան անոնց վրայ: Իսրայէլացիները՝ սարսափահար՝ մեռելին մարսինը ձգեցին Նզիսէի գերեզմանին մէջ ու փախան: Անշունչ մարմինը հազիւ թէ դպած էր Նզիսէի ոսկորներուն, և անա մարդը ողջնցաւ և ոտքի ելաւ:

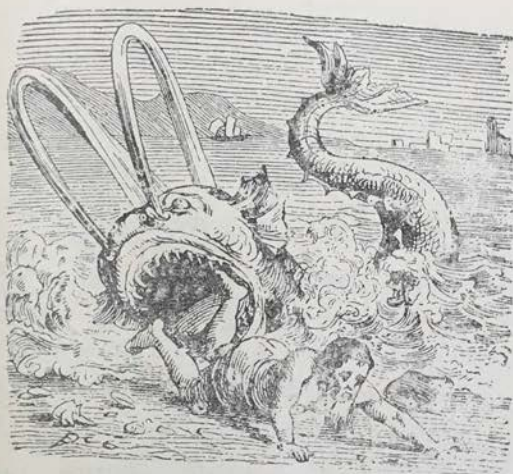
Ի.— ՅՈՎՆԱՆ ՄԱՐԳԱՐԷ

Այդ ժամանակները կ'ապրէր Յովնան մարգարէն, որ Աստուծոյ հրաման ստացաւ Նինուէ երթալ և ժողովուրդին ազդարարել թէ քաղաքը պիտի կործանի իրենց մեղքերուն համար: Մարգարէն, իրեն յանձնուած պաշտօնէն սարսափելով, փոխանակ հնազանդելու, Յոպպէէն նաւ նստաւ Թարսիս երթալու: Բայց ծովուն վրայ սոսկալի փոթորիկ մը փրթաւ: Նաւը ընկղմելու վտանգին մէջ էր: Նաւաստիները ըսին որ անպատճառ յանցաւոր մը կայ որ Աստուծոյ բարկութիւնը իր վրայ հրաւիրած է: Վիճակ ձգեցին, և վիճակը Յովնանի ելաւ, որ խոստովանեցաւ իր անհնազանդութիւնը, և հաւանեցաւ որ զինքը ծովը նետեն:

Անմիջապէս հանդարտեցաւ ծովը: Հսկայ կէտ ձուկ մը կլեց Յովնանը, և երեք օր երեք գիշեր իր փորին մէջ պահելէ ետքը, ողջ ողջ ցամաքին վրայ նետեց:

Այն առն Յովնան Նինուէ գնայ, և Աստուծոյ կամքին համաձայն քարոզեց թէ իրենց մեղքերուն համար Նինուէ քաղաքը պիտի կործանի:

Քաղաքին բնակիչները, իրենց գլուխը ունենալով թագաւորը, ճանչցան իրենց յանցանքն ու մեղքերը:

Յովնան մարգարէն ձուկին բերնէն ելած պահուն

անկեղծօրէն զղջում յայտնեցին, աղօթքով և ծոմ բռն
 ներով ապաշխարեցին, և Աստուած իր անհուն զթու-
 թեամբը և ողորմութեամբը ներեց անոնց, և Նինուէ
 քաղաքը ազատ մնաց կործանումէ:

ԻԱ.— Տ Ո Վ Բ Ի Թ

ՏՈՎԲԻԹԻ ԲԱՐԵՊԱՇՏՈՒԹԻԻՆԸ.— Իսրայէլի թա-
 գաւորութեան կործանման օրերուն կ'ապրէր Տովբիթ,
 որուն յուզիչ պատմութիւնը՝ Յոբի պատմութեան
 նման՝ կը պարզէ վշտահար արգար մարդու մը համա-
 կերպութիւնը, որ իր գժբախտութեանց մէջ չի կոր-
 սրնցներ ապագայ կեանքի մը յոյսը:

Ուրիշ գերիններու հետ տարուելով Նինուէ, Տովբիթ
 մերժեց հետեւիլ Մովսէսի օրէնքին հակառակ եղող
 սովորութիւններու, և յաջողեցաւ շնորհ գտնել Սաղ-
 մանասարի առջեւ: Տովբիթ ատիկա օգտագործեց՝ իր
 եղբայրներուն բարիք ընելու համար միայն: Խեղճերը
 կը մնուցանէր, առանց տոկոսի փոխ կուտար կարօտ-
 եալներուն, և մասնաւոր հոգ կը տանէր մեռելները

Թաղելու, ինչ որ արգելուած էր Սաղմանասարի յաջորդին կողմէ, որ խիստ թշնամութեամբ կը վարուէր իսրայէլացիներուն հետ: Տովբիթ կը շարունակէր սակայն իր անձնուէր բարեգործութիւնները, և մեռելները կը թաղէր գաղտնապէս:

ՏՈՎԲԻԹԻ ԱԶՔԵՐԸ ԿԸ ԿՈՒՐՆԱՆ. — Օր մը երբ Տովբիթ յոգնած կը քնանար պատի մը տակ, թռչուններու բոյնէ մը ծիծեռնակ մը ծրտեց անոր աչքերուն մէջ, և բարի մարդը կոյր եղաւ: Տովբիթ չարտնջաց բնաւ, և իր դժբախտութեան մէջ պահեց սրտին խաղաղութիւնը: Աստուած թոյլատրած էր որ դժբախտութեան ենթարկուի այս բարի մարդը, որպէս զի անոր համբերութիւնը և առաքինութիւնը օրինակ ըլլան ուրիշներուն: Եւ իրօք, Տովբիթ հաւատարիմ մնաց իր կրօնքին: Վեհանձն և առատաձեռն էր հարստութեան ժամանակ. համբերող եղաւ նեղութեան մէջ, — քանի որ թագաւորը զայն պատժելու համար գրաւած էր անոր ինչքերը, — և անխախտ պահեց իր վստահութիւնը Աստուծոյ վրայ:

ՏՈՒԲԻԱՅԻ ՉԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆԸ. — Տովբիթ կարծելով որ մահը մօտ է, քովը կանչեց իր որդին՝ Տուբիա, և անոր տալէ ետքը աստուածպաշտութեան և բարեգործութեան խրատներ, իմացուց որ Մարաց հեռաւոր երկիրը բնակող Գաբայէլ անուն իսրայէլացիի մը կարեւոր գումար մը փոխ տուած էր ժամանակաւ. պատուիրեց որ երթայ անկէ ուզէ այդ գումարը, և աւելցուց որ այդ երկար ճամբորդութեան համար առաջնորդ մը գտնէ իրեն:

Տղան գուրս ելաւ, և հանդիպեցաւ շատ գեղեցիկ երիտասարդի մը, որուն քղանցքը վեր առնուած էր զօտիով մը, կարծես կազմ և պատրաստ ճամբորդելու: Ռափայէլ հրեշտակն էր, զոր Աստուած ղրկեք էր՝ Տուբիան առաջնորդելու համար: Տուբիա չգիտէր ասիկա, բարեւեց զայն, և հարցուց թէ գիտէ՞ Մարաց երկիրը:

— Քանի՛ անգամներ ճամբորդած եմ հոն, և հիւր
Ֆնացած եմ Գարայէլի տանը մէջ, պատասխանեց հրեշ-
տակը:

Տովբիթ շատ ուրախ եղաւ այս հանդիպումէն, և իր
հօրը մօտ հրաւիրեց երիտասարդը, որ քաջալերեց Տով-
բիթը և աւետեց թէ աչքերը պիտի տեսնեն նորէն:

— Մի՛ վախնաք, ըսաւ, քաջառողջ վիճակի մէջ
պիտի տանիմ և բերեմ ձեր զաւակը:

Տուբիա ցուրէն կը փաշէ ձուկը

Առաջին գիշերը երբ Տիգրիս գետին եզերքը հա-
սան, Տուբիա ուզեց ոտքերը լուալ գետին մէջ: Յան-
կարծ աղաղակ մը արձակեց, տեսնելով վիթխարի ձուկ
մը որ իր վրայ կուգար, կարծես զինքը լափելու
համար:

— Մի՛ վախնար, բռնէ և քեզի քաշէ գայն, ըսաւ
հրեշտակը:

Տուբիա հետեւեցաւ արուած խորհուրդին, և ձուկը

ծովեզերք քաշեց: Եւ, դարձեալ հրեշտակին խորհուրդով, հանեց անոր սիրտը, լեարդն ու լեղին, որոնք կրնային դեղ ըլլալ:

ՏՈՒԲԻԱ ԿՄՄՈՒՄՆԱՆԱՅ ՌԱԿՈՒԷԼԻ ԱՂԶԿԱՆ ՀԵՏ.— Օրերով քալելէ ետքը, երկու ճամբորդները հասան Մարաստանի մայրաքաղաքը՝ Եկբատան, ուր մեծ ուրախութեամբ ընդունուեցան Տովբիթի ազգական Ռակուէլէն, որ Սառա անունով մէկ հատիկ աղջիկ մը ունէր: Այս աղջիկը եօթն անգամ ամուսնացած էր, բայց ամէն անգամուն ալ փեսաները հարսնիքին յաջորդ գիշերը մեռած էին. և ասոր համար ան շատ տխուր էր: Հրեշտակը խորհուրդ տուաւ Տուբիային, որ Սառայի հետ ամուսնանայ: Ծնողքը կը վարանէին, որովհետեւ կը մեղքնային տղան. բայց հրեշտակը ապահովցուց իրենք, ըսելով.

— Մի՛ վախնաք ձեր զաւակը տալու այս բարեպաշտ երիտասարդին. անիկա ասոր յատկացուած է, ու այս պատճառով է որ ուրիշ ու է մէկը չկրցաւ անոր ամուսին ըլլալ:

Ամուսնութիւնը կատարուեցաւ, և Տուբիա՝ հրեշտակին խորհուրդով՝ ձուկին լեարդը կրակին մէջ ձգեց և ծխեց, որով կրցաւ մահէն ազատուիլ:

Տուբիա տասնեւհինգ օր մնաց Ռակուէլի տունը: Այդ միջոցին հրեշտակը առանձին գնաց Գաբայէլի, և անկէ առնելով Տովբիթի պահանջած գումարը, վերադարձաւ Տուբիայի քով:

Քանի մը օր ետքը, Ռակուէլ ունեցած ինչքին կէսը իր աղջկան Սառայի տուաւ, և հարս ու փեսայ օժիտներով և նուէրներով լեցուած, գորովալի սղջագուրումներով հեռացան Ռակուէլի քովէն. հրեշտակը միշտ կ'ընկերանար անոնց:

ՏՈՒԲԻԱՅԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ.— ՏՈՎԲԻԹԻ ԱԶՔԵՐԸ ԿԸ ԲԱՅՈՒԻՆ.— Տուբիայի մայրը չէր կրնար մխիթարուիլ իր զաւակին բացակայութենէն. շատ անգամ կ'երթար ճամբուն վրայ կը նստէր, բլուրի մը գլուխը:

անոր վերադարձը հեռուէն տեսնելու յոյսով: Վերջապէս օր մը ամուսնոյն մօտ վազեց, «Չաւակս կուգայ» գոչելով ուրախութեամբ: Խեղճ կոյրը անմիջապէս ծառային ձեռքէն բռնելով վազեց իր գաւակը դիմաւորելու: Հայրն ու մայրը խանդաղատանօք ողջագուրեցին իրենց գաւակը, և Աստուծոյ գոհութիւն մատուցին:

Տուբիա, հրեշտակին խորհուրդով, ձուկին մաղձը քսեց Տովբիթի աչքերուն, որոնք առողջացան ու բացուեցան: Ու Տովբիթ օրհնեց ու փառաբանեց Աստուած:

Եօթը օր շարունակ ուրախութիւն եղաւ, Տուբիայի ամուսնութիւնը տօնելու համար:

ՀՐԵՇՏԱԿԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ԻՆՔՁԻՆՔԸ.— Բարի ծերունին, իր ուրախութեան մէջ խոր երախտագիտութեամբ լեցուած, իրեն մօտ կանչեց անձանօթ բարի երիտասարդը, անոր ընծայելու իր հարստութեան կէսը: Այն ատեն երիտասարդը յայտնեց ինքզինքը՝ Ըսելով.

— Ես Ռափայէլ հրեշտակն եմ, մէկը այն եօթը հրեշտակներէն, որոնք շարունակ Աստուծոյ ներկայութեանը կը գտնուին:

Այս խօսքերուն վրայ, Տովբիթ և գաւակը ծոցան երկրպագութիւն ըրին:

— Մի՛ վախնաք, շարունակեց հրեշտակը. ես էի որ ձեր աղօթքները կը ներկայացնէի Այստուծոյ, երբ մեռելները կը թաղէիք: Որովհետեւ Աստուծոյ հաճելի էիք, պէտք եղաւ որ փորձուիք վիշտով: Բայց Տէրը զիս զրկեց, ձեզ բժշկելու համար: Գոհութիւն և փառք տուէք անոր:

Այս ըսելով հրեշտակը աներեւոյթ եղաւ, մինչ Տովբիթ և իր ընտանիքը կ'երկրպագէին և կը պաշտէին Աստուած, իր իրած բարութեանց համար:

Տովբիթ իր աչքին լոյսը վերստանալէ ետքը քառասուն տարի ալ ապրեցաւ երջանիկ:

ԻՖ.— Յ Ո Ի Դ Ի Թ

Նաբուքոդոնոսոր ձեռնարկած էր տիրապետել իր կայսրութեան շուրջը գտնուած բոլոր երկիրներուն: Իր գորավարը, Հոդեփեռնէս, եկաւ պաշարեց Բետիղուան, որ Յուդայի երկրին մէջ լեռան մը վրայ ամրացած քաղաք մըն էր: Բնակիչները ծայր աստիճան թշուառութեան մատնուեցան, բայց Տէրը գթաց անոնց, ընդունելով անոնց զղջումն և ապաշխարութիւնը:

Յուդիք Հոդեփեռնէսի գլուխը կտրած

Այն քաղաքին մէջ կ'ապրէր Յուդիթ անուն շատ գեղեցիկ և հարուստ այրի կին մը, որ ամուսինին մահէն ի վեր Աստուծոյ նուիրուած էր: Այդ կինը ժողովուրդին հետ մէկտեղ հինգ օր աղօթքով ու ծոմապահութեամբ անցընելէ ետքը, հանեց իր այրիի հագուստները, շքեղ արդուզարդեր բրաւ, գնաց քաղաքը պաշարող Ասորեստանցիներու բանակը. և այնտեղ ելաւ Հոդեփեռնէսի առջեւ: Այս վերջինը անոր խելացի խօս-

քերէն ազգուած, հրամայեց որ Յուդիթի ամէն ազատութիւն ընծայեն: Այնպէս որ Յուդիթ ազատօրէն կրնար դուրս ելլել բանակէն, և երթալ պաշտել իր ճշմարիտ Աստուածը:

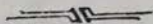
Երեք օր ետքը Հողեփեռնէս մեծ խնջոյք մը տուաւ, և ուզեց որ Յուդիթ ալ ներկայ ըլլայ, ճաշէն վերջը, Հողեփեռնէս՝ գինովցած՝ խորունկ քունի մէջ ինկաւ: Ծառաները գինքը տարին անկողինին մէջ դրին, անոր մօտ թողելով Յուդիթը և անոր սպասուհին:

Այն ատեն քաջասիրտ Հրէուհին լուռ աղօթք մը ըրաւ Աստուծոյ, յետոյ առնելով Հողեփեռնէսի սուրը՝ կտրեց անոր գլուխը, դրաւ սպասուհիին ձեռքը՝ դրանուած սակառին մէջ, և արեւը ծագելէն առաջ ապահով անցաւ բանակին մէջէն, ինչպէս ամէն օր սովորութիւն ունէր ընելու՝ Աստուծոյ աղօթելու համար:

Բետիզուա քաղաքին դրան առջեւ հասնելուն, Յուդիթ իր քաղաքացիներուն ցուցուց Հողեփեռնէսի կտրուած գլուխը, և հրաւիրեց զանոնք որ թշնամիներու վրայ յարձակին: Հրեաները ցիր ու ցան ըրին թըշնամիները որ արդէն սարսափահար եղած էին իրենց զօրավարին սպանութենէն:

Յուդիթ, այդ քաջասիրտ կինը, մեծ հիացում և յարգանք վայելեց քաղաքին մէջ, և երկար տարիներ ապրելէ ետքը, մեռաւ խոր ձերութեան մէջ:

Իոլոր իսրայէլացիք եօթը օր սուգ բռնեցին անոր մահուան վրայ:

ՎԵՅՅԵՐՈՐԴ ԵՐՋԱՆ

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԵՆԷՆ
ՄԻՆՉԵԻ ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

ԻԳ. — ՇՐԵԱՆԵՐԸ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՍԷՁ

Հրեաները Բաբելոն հասնելու պահուն մարդասէր վարմունքի մը ենթարկուեցան: Նաբուքոդոնոսոր թոյլատրեց անոնց՝ հող գնել, և իրենց դատերը տեսնել իրենց օրէնքին համեմատ: Եւ անոնցմէ ոմանք բարձր պաշտօններու հասցուց:

Այս տարագրեալներուն քաջութիւնը կ'արծարծուէր գլխաւորաբար իրենց մարգարէներով, որոնց պատգամները կ'իմացնէին թէ պիտի կործանին գիրենք գերի վարողները, Հրեայ ժողովուրդը իր երկիրը պիտի դառնայ, և պիտի վերաշինուի Երուսաղէմի տաճարը:

ԴԱՆԻԷԼ ԵՒ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ. — Նաբուքոդոնոսոր Հրեայ գերիներուն մէջէն ընտրած էր գեղեցիկ և ուշիմ պատանիներ, որոնք իր պալատին մէջ կը կրթուէին և Քաղդէացւոց գիտութիւնները կը սորվէին: Ասոնց մէջ կը գտնուէին Դանիէլ և իր երեք ընկերները՝ Անանիա, Ազարիա և Միսայէլ: Թագաւորը հրամայած էր որ անոնց ալ տրուի ճիշդ իր ճաշակած միսէն և գինիէն. բայց երիտասարդ Իսրայէլացիները մերժեցին ուտել այն կերակուրները, որոնք արգիւտած էին մովսիսական օրէնքով:

ԵՐԵՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ՀՆՈՅԻՆ ՄԷՁ. — Նաբուքոդոնոսոր, իր տարած յաղթութիւններէն հպարտացած, իր մէկ ոսկիէ արձանը կանգնել տուած էր, և բոլոր հպատակներուն հրամայած էր որ երթան անոր երկր-

պագութիւն ընեն: Անանիա, Ագաբիա և Միսայէլ, ու
 ըննց անունը փոխուած և զրուած էր Սեզրաք, Միսաք
 և Աբեթնագով, մերժեցին երկրպագել, և ըսին թէ ա-
 երի լաւ կը համարին մեռնիլ, քան թէ այդ կուռքին
 երկրպագութիւն ընել: Թագաւորը սաստիկ զայրանա-
 լով, հրամայեց որ բոլորքսմ հնոցի մը մէջ նետեն այդ
 իսրայէլացիները: Բայց Աստուած կը հսկէր անոնց
 վրայ. երկինքէն հրեշտակ մը իջաւ, մէկդի ըրաւ բո-
 ցերը, և տեսակ մը անուշ զեփիւռ շնչեց անոնց բոլոր-

Սեյրակ, Միսաք և Աբեթնագով կ'ազատին

տեքը. այնպէս որ կրակը՝ զանոնք կաշկանդող կապերը
 միայն այրեց, և անոնց հագուստին անգամ չզպաւ:
 Երեք մանուկները բոցերուն մէջ կը պտտէին՝ Աստուած
 օրհնելով և փառաբանելով, և ուրիշներն ալ հրաւիրե-
 լով որ իրենց պէս ընեն:

Նաբուքոդոնոսոր, այս հրաշքէն ազդուած, հնոցէն
 հանել տուաւ երեք մանուկները, ու ոչ միայն ազատ

Թողուց զանոնք՝ ուզածնուն պէս վարուելու, այլև
 առաջուրնէ աւելի բարձր պաշտօններ տուաւ անոնց։
 Այնուհետեւ հրովարտակ մըն ալ հանեց, հռչակե-
 լով Ամենաբարձրեալ Աստուծոյ ըրած հրաշալիքները.
 և հրամայելով ժողովուրդին որ զայն պաշտեն։

ԴԱՆԻԷԼ ԱՌԻԻԾՆԵՐՈՒ ԳՈՒԲԻՆ ՄԷՁ.— Դանիէլ
 որ երկու անգամ առիթ ունեցած էր մեկնելու Նա-
 բուքոնոստորի երազները, որոնք սարսափի մատներ
 էին զինքը, մեծ համարում կը վայելէր Թագաւորին և

Դանիէլ առիւծներու գութին մէջ

անոր յաջորդներուն մօտ։ Բայց պալատականները նա-
 խանձելով անոր վայելած համարումէն, խորհեցան կո-
 բուստի մատնել զայն։ Թելադրեցին Թագաւորին որ
 հրամայէ բոլոր հպատակներուն՝ երեսուն օր շարունակ
 իրեն միայն երկրպագել, և հակառակողը մահուամբ
 պատժել։ Դանիէլ մերժեց, և շարունակեց պաշտել

միայն յաւիտենական ճշմարիտ Աստուածը: Այս վարձուենքը յայտնուեցաւ, և Դանիէլ առիւծներու գուբը նետուեցաւ: Յաջորդ առտուն թագաւորը խղճահարելով գուբին մօտեցաւ և կանչեց Դանիէլը, և զայն ողջ առողջ, ամէն վտանգէ զերծ գտնելով շատ ուրախացաւ. հանել տուաւ գուբէն, այնտեղ նետել տուաւ Դանիէլի հակառակորդները, որոնք անմիջապէս գիշատուեցան գազաններէն:

ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԸ.— Մարգարէներուն կողմէ գուշակուած ժամանակը հասած էր՝ Իսրայէլացւոց գերութեան վերջանալուն մասին:

Նաբուքոդոնոսորի թոռը՝ Բաղտասար՝ այն ժամանակ նստած էր Բաբելոնի թագաւորական գահը:

Օր մը, երբ գեղխութեան տուած էր ինքզինքը, և զինի կը խմէր Երուսաղէմի տաճարին նուիրական անօթներով, ձեռք մը տեսաւ որ պատին վրայ անձանօթ բառեր կը գրէր. — Մանե, Թեկեղ, Փարես:

Խորհուրդ հարցուցին Դանիէլի, որ յայտնեց թէ այս բառերը կ'իմացնէին որ վերջ պիտի գտնէ Բաբելոնի թագաւորութիւնը, և երկիրը պիտի իյնայ Պարսից իշխանութեան տակ:

Եւ յիրաւի, այդ գիշեր իսկ Բաբելոնը գրաւուեցաւ Պարսիկներու Կիւրոս թագաւորին կողմէ:

Կիւրոս՝ իր իշխանութեան առաջին տարիին մէջ, Դանիէլի խնդրանքին վրայ, հրովարտակ մը հանեց, որ կ'արտօնէր Հրեաներուն՝ վերագառնալ Երուսաղէմ, և հոն վերաշինել տաճարը:

Այսպէս վերջ գտաւ Բաբելոնի գերութիւնը (536 թ. Ա.):

Մեծ խանդավառութիւն առաջ բերաւ այս հրովարտակը Հրեաներուն մէջ: Մասնաւորապէս Յուդայի և Բենիամինի ցեղերը իրենց պետերով, նաև քահանաներ և Ղեկտացիներ գարձան Երուսաղէմ: Հոն գացողներուն թիւը 40000 կ'անցնէր: Կիւրոս վերագարձուց Աստուծոյ Տաճարին անօթները, որոնք Նաբուքոդոնոսոր Երուսաղէմէն բերեր էր:

Մեկնողներու առաջնորդներն էին Դաւիթի Տունէն
 Զօրաբարէլ և Յեսու քահանայապետ:

Երուսաղէմ հասնելու երկրորդ տարին սկսաւ Տա-
 ճարին վերաշինութիւնը, մեծ ուրախութեամբ և կրօ-
 նական հանգէսներով:

Քանի մը տարի ետքը, Եզրաս որ ուշիմ ու գիտնա-
 կան մէկն էր, Երուսաղէմ դարձաւ՝ Քահանաներու,
 Ղեկտացիներու և բազմաթիւ ժողովրդեան հետ: Վերա-
 կանգնեց աստուածպաշտութեան կարգը՝ Մովսէսի
 գրուածներուն համաձայն, և Մովսէսի ժամանակէն
 մնացած բոլոր գրուածները հաւաքեց և մէկ գիրք մը
 ըրաւ:

Ժամանակ մը ետքը, Պարսից Արտաշէս թագաւո-
 րին պաշտօնեաներէն Նեեմի որ Դաւիթի ցեղէն էր, ար-
 տօնուեցաւ Երուսաղէմ դառնալ, և իր յորդորներով
 ու ջանքերով սկսուեցաւ քաղաքին պարիսպներուն և
 դռներուն շինութեան:

Ժողովուրդը ուխտեց հաւատարիմ մնալ Աստուծոյ:

ԻԴ. — Ե Ս Թ Ե Ր

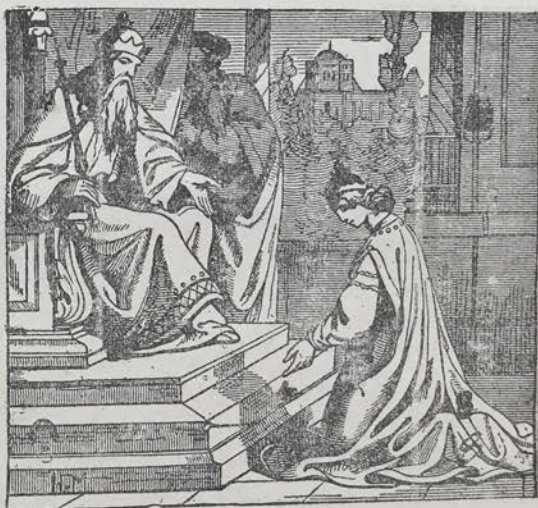
Պարսկաստանի Արտաշէս թագաւորին բարձր մէկ
 պաշտօնատարն էր Համան, որ թագաւորէն վաւելած
 շնորհներէն հպարտացած, ուզեց որ ամէն մարդ զինքը
 պաշտէ՝ երկրպագութիւն ընելով: Բոլորը հնազանդե-
 ցան, բայց Հրեայ ցեղէն Մուրթքէ մերժեց, նկատելով
 որ այդ պատիւը Աստուծոյ միայն կարելի է ընծայել:
 Համան ուզեց վրէժ լուծել, և իր տուած խորհուրդին
 վրայ, թագաւորը հրովարտակ մը հանեց, որով կը հրա-
 մայուէր բոլոր Հրեաները ջարդել որոշեալ օր մը: Մուրթ-
 քէի համար ալ Համան կախաղան մը պատրաստեց:

Բայց Աստուած իր ժողովուրդին փրկութիւնը
 պատրաստած էր, թոյլատրելով որ Արտաշէս ամուս-
 նանայ Մուրթքէի եղբօր աղջկան՝ Եսթերի հետ, առանց
 գիտնալու թէ Հրէուհի մըն է ան:

Մուրթքէ թագաւորական հրովարտակին մէկ օրի-
նակը հաղորդեց Եսթերի, և յանձնարարեց անոր որ
երթայ թագաւորին մօտ միջնորդէ իր ազգակիցներուն
համար: Այս ձեռնարկը վտանգաւոր էր, որովհետեւ
օրէնք մը մահուան պատիժով կ'արգիլէր ունէ մէկուն
մտնել թագաւորին մօտ, առանց կանչուած ըլլալու:

Եսթեր, աղօթքով և ծումապահութեամբ պատրաս-
տուելէ ետքը, դողալով ուղղուեցաւ արքայական սրա-
հը: Արտաշէս ոսկիով և ադամանդներով շողշողուն իր

զահին վրայ
նստած էր ա-
հարկու գէմքով
մը. թագուհին
սարսափելով
անոր խիստ
նայուածքէն,
նուաղեցաւ:
Բայց Աստուած
կակղացուց Ար-
տաշէսի սիրտը:
Թագաւորը վար
իջաւ զահէն,
թագուհիին մօ-
տեցաւ, և իր-
բեւ յներումի

Եսթեր կը ներկայանայ Արտաշէսի

նշան, ոսկի մականը անոր դպցնելով, խոստացաւ կա-
տարել ինչ որ կը փափաքի Եսթեր: Թագուհին խնդրեց
միայն որ յաջորդ օրը թագաւորը ներկայ գտնուի
խնձոյքի մը գոր յատկապէս պատրաստեը էր, միասին
բերելով Համանն ալ:

ՄՈՒՐԹ՝ՔԷԻ ՅԱՂԹ՝ԱՆԱԿԸ ԵՒ ՀԱՄԱՆԻ ՊԱՏ-
ԺՈՒԻԼԸ. — Այդ գիշերը Արտաշէսի քունը հտարաւ, և
կարգալ տուաւ իր թագաւորութեան յիշատակները,
որու միջոցին կարգացուեցաւ նաև պատմութիւնը թա-
գաւորին անձին գէմ եղած դաւադրութեան մը, զոր
Մուրթքէ երեւան հանած էր:

— Այս մարդուն ի՞նչ վարձատրութիւն եղաւ, հարցուց թագաւորը:

— Շատ խոստում տրուեցաւ բայց ոչ մէկ վարձատրութիւն եղաւ, պատասխանեցին իրեն:

Ճիշդ այդ վայրկենին Համան կուգար թագաւորէն արտօնութիւն խնդրելու՝ Մուրթքէն կախելու համար: Արտաշէս հարցուց անոր.

— Ի՞նչ պէտք է ընել այն մարդուն զոր թագաւորը կ'ուզէ պատուել:

Համան կարծելով որ խնդիրը ի՛ր վրայ կը դառնայ, պատասխանեց.

— Պէտք է արքայական պատմուճան հազցնել անոր և շքեղ թափօրով պտտցնել մայրաքաղաքին մէջ: Պալատին աւագ պաշտօնատարն ալ անոր ձիուն սանձէն բռնած, պէտք է առջեւէն քալէ, և պօռայ. — «Այս պէ՛ս կը փառաւորուի այն մարդը, զոր թագաւորը կ'ուզէ պատուել»:

— Գնա՛, ճիշդ այդպէս ըրէ Մուրթքէին, պատասխանեց Արտաշէս:

Ասիկա կայծակի հարուած մը եղաւ Համանի համար, բայց ստիպուեցաւ հնազանդիլ:

Համան, շփոթութեան մոտնուած, տուն կը դառնար, երբ եկան իրեն իմացուցին որ թագուհիին խընջոյքին պէտք է ներկայ գտնուի:

Ճաշէն վերջը Արտաշէս հարցուց Եսթերի.

— Ի՞նչ է ձեր բաղձանքը:

— Տէր իմ, պատասխանեց թագուհին՝ թագաւորին ոտքը իյնալով, եթէ շնորհ գտած եմ ձեր առջեւ, խնայէ իմ կեանքիս, շնորհէ՛ իմ ազգակիցներուս կեանքը, որոնց վրայ ձեր գթութիւնը կը խնդրեմ:

Եսթեր այս առթիւ յայտնեց իր Հրեայ ծագումը, և թագաւորին պարզեց Համանի բոլոր դաւերը և Մուրթքէի դէմ ունեցած ատելութիւնը:

Այդ միջոցին, ներկայ պաշտօնատարներէն մէկը գոչեց.

— Համան իր տանը մէջ կախաղան մը պատրաստած է Մուրթքէի համար:

— Թո՛ղ ինքը կախուի անկէ, հրամայեց թագաւորը: Մուրթքէն առաջին պաշտօնատար ըրաւ իր թագաւորութեան, պատռելով Հրեաներու գէմ հանած հրովարտակը:

Այս ազատագրութեան յիշատակին համար Եսթեր և Մուրթքէ տարեկան տօն մը սահմանեցին:

ԻԵ.— ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԳԵՐՈՒ Է ԵՏՔԸ

Պարսից տէրութեան անկումով, Հրէաստան անցաւ Մեծն Աղեքսանդրի և անոր յաջորդներուն ձեռքը, և մասնաւորապէս Ասորւոց իշխանութեան տակ հալածանքներու ենթարկուեցաւ: Անտիոքոս-Եպիփան, Ասորւոց թագաւորը, ամէն քաղաքի մէջ կռատուններ կանգնած էր, և նոյնիսկ Երուսաղէմի մէջ Հրեաները կը հարկադրէր կուռք պաշտելու: Աւերակ դարձուց Երուսաղէմը, կոտորեց անոր բնակիչներէն ութսուն հազար հոգի, և Արամազդի արձանը դրաւ ճշմարիտ Աստուծոյ տաճարին մէջ:

ԵՂԻՍՉԱՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.— Այս հալածանքներու միջոցին, նշանաւոր նահատակներէն մէկը եղաւ ծերունի Եղիազար քահանան, որ լաւագոյն համարեց չարչարուիլ ու մեռնիլ, քան թէ կուռքերու մատուցուած միսէն ուտել:

Իր բարեկամները, մեղքնալով, գաղտնապէս ուրիշ միս բերին գոհի միսին տեղ, ու խնդրեցին որ չմերժէ ասիկա:

— Իմ տարիքիս պատշաճ չէ կեղծել, պատասխանեց սուրբ ծերունին. իմ սուտս վատութիւն մը պիտի ըլլար. չեմ ուզեր երիտասարդներուն գէշ օրինակ տալ:

Այս ըսելով կը թողուր որ զինքը չարչարեն ու նահատակեն, փայլուն օրինակ մը ընծայելով քաջարի հաւատքի և մարտիրոսութեան:

ՄԱԿԱՐԱՅԵՑԻ ԵՕԹԸ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ.— Շամունք անուն կին մը եօթը զաւակ ունէր, որոնք ծանօթ են Մակարայեցի եօրր եղբայրներ անունով: Ասոնք հանուեցան Անտիոքոսի առջեւ, որ ի զուր փայլուն խոստումներ կուտար անոնց, որպէսզի հեռանան ճշմարիտ Աստուծմէ և անոր պաշտամունքէն: Ասոնցմէ ամէնէն մեծին լեզուն, սաքերը և ձեռքերը կտրեցին, և յետոյ պղինձէ կաթսայի մը մէջ եռացած շուրը նետեցին: Դահիճները յաջորդաբար եօթն ալ բռնեցին, և նմանօ-

Եօրր եղբայրներէն վերջինը մօրք հեռ

րինակ բարբարոս չարչարանքներու ենթարկեցին: Եօթներորդը որ հազիւ պատանեկութեան տարիքը թեւա կոխած էր, մօրք յանձնուեցաւ որ համոզէ թագաւորին հնազանդելու: Բայց հերոս կինը իր այս վերջին զաւակին ըսաւ.

— Կ'երզուընցնեմ քեզ, զաւակս, երկինք ու երկիր նայէ, և գիտցիր որ Աստուած ստեղծած է մարդիկը և ուրիշ ամէն ինչ: Այս կերպով չպիտի վախնաս

մահէն: Ես նորէն պիտի տեսնեմ քեզ և եղբայրներդ՝
յաւիտենական կեանքին մէջ որ մեզի համար պատ-
րաստուած է:

Այս եօթներորդ զաւակն ալ մարտիրոսացաւ իր
եղբայրներուն նման:

Նոյնպէս նահատակուեցաւ մայրը՝ իր զաւակ-
ներուն մարտիրոսանալը տեսնելէ ետքը:

ՄԱՏԱԹԻԱ ԵՒ ԻՐ ԶԱԻԱԿՆԵՐԸ.— Ամբողջ իս-
րայէլ յուսահատութեան մէջ էր. ամէնքն ալ մահը աշ-
քերնուն առջեւ ունէին, եթէ չյօժարէին թողուլ ճշմա-
րիտ Աստուծոյ պաշտամունքը:

Մատաթիա անուն ծերունի մը, Աստուծոյ հոգիովը
լեցուած, Երուսաղէմէն դուրս ելաւ պօռալով.— «Ո՛վ
իսրայէլացիներ, որ քաջութիւն կը զգաք Աստուծոյ
ուխտին մէջ մնալու, ինծի՛ հետեւեցէք»:

Մատաթիա շրջապատուած իր հինգ զաւակներով,
— որոնք են Յովհաննէս, Սիմոն, Յուդա, Եղիազար և
Յովսափատ — , և բազմաթիւ ժողովուրդով, քաշուեցաւ
անապատը և լեւուները:

Երբ բաւական շատցաւ իրենց թիւը, և կրցան բա-
նակ մը կազմել, այս անձնագոհ մարդիկը պտտեցան
Յուդայի երկիրը, կործանեցին կուռքերը և ճշմարիտ
Աստուծոյ պաշտամունքը վերահաստատեցին:

Մատաթիա մեռնելու ատեն իր բանակին պետ կար-
գեց իր զաւակներէն Յուդա, որ սրտոտ մարդ մըն էր:
Քաջութեան հրաշքներ գործեց և շատ յաղթութիւններ
տարաւ: Բայց վերջապէս կռիւի մը մէջ բազմաթիւ
թշնամիներէ ընկճուեցաւ և նետահար մեռաւ: Իր հայ-
րենակիցները փառաւոր յուզարկաւորութիւն մը կա-
տարեցին, և երկար ատեն անոր սուգը պահեցին:

ԵՂԻԱԶԱՐԻ ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ՄԱՀԸ.—
Յուդա Մակաբէի եղբայրները շարունակեցին թշնամիին
դէմ կռուիլ և յաղթութիւններ ունեցան: Ատոնցմէ մէ-
կը՝ Եղիազար՝ նշանաւոր եղաւ իր քաջութեամբ:

Թշնամի բանակին մէջ նշմարելով արքայական

գորգերով ծածկուած փիղ մը, Եղիազար խորհեցաւ որ թագաւորը անոր վրայ կը գանուի: Ուստի ինքզինքը գոհելով ընդհանուրին համար, յաջողեցաւ փիղին փոշին տակ մտնել և սպաննել զայն, բայց դժբախտաբար ինքն ալ մեռաւ, իր գոհին ծանրութեան տակ ճգմուելով:

ԹԱԳԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ.— Յուզա Մակարէէն ետքը հրամանատարութիւնը անցաւ իր եղբայրներուն, յետոյ այս վերջիններու գաւակներուն:

Ասոնցմէ մէկը այնքան ընդարձակեց իր ուժը, որ թագաւորի տիտղոս ստացաւ:

Մակայն աւելի ետքը Հրէաստան հարկատու եղաւ Հոռմայեցիներուն, որոնք Հերովդէսը գրին այդ երկրին թագաւորական գահին վրայ:

Անոր իշխանութեան վերջերն էր որ, մարգարէներու գուշակութեան համեմատ, ծնաւ Փրկիչը՝ ՅԻՍՈՒՍՔՐԻՍՏՈՍ:

Վ Ե Ր Զ

Պատ. ուսուցիչներուն կը յանձնարարուի սոյն Հին Ուխտի պատմութեան դասաւանդութեան միջոցին աչքի առջեւ ունենալ մեր նախորդ Հին Ուխտի պատմութեան վերջը յատկապէս ուսուցչաց համար եղած թելադրութիւնները:

ՅԱ Ի Ե Լ ՈՒ Ա Ծ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ Ս. ԳԻՐՔԸ

Ու է սխալանքէ զերծ ճշմարտութիւնը և բարոյականի ամենամաքուր սկզբունքները կը գտնուին Ս. Գիրքին մէջ, որ գրուած է Ս. Հոգիին ներշնչումով, և իրամաքմեր՝ Հայերուս կողմէ կոչուած է ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ:

Ս. Գիրքը կը բաժնուի երկու մասի.—

Ա.— Հին Կտակարան կամ Հին Օրէնքի գիրք, որ կը պարունակէ աշխարհի ստիղծագործութեան պատմութիւնը, հրեայ ժողովրդեան պատմութիւնը, նուիրական երգեր, բարոյական գիրքեր և մարգարէութիւններ:

Բ.— Նոր Կտակարան կամ Նոր Օրէնքի գիրք, որ կը պարունակէ Աւետարանները և առաքելական թուղթերը:

Ս. Գիրքը կը պարունակէ եօթանասուն երկու գիրքեր: Քառասուն և հինգը Հին Կտակարանին, և քսանեւիօթը Նոր Կտակարանին մէջ:

Ասոնք կը բաժնուին երեք կարգի.

1.— Պատմական գիրքեր, որոնք՝ Հին Կտակարանին մէջ կը պարունակեն վաւերական տեղեկութիւններ Աստուծոյ ժողովուրդին պատմութեան վրայ, և շատ մը սուրբ մարդոց կեանքին վրայ: Իսկ Նոր Կտակարանին մէջ կուտան Յիսուս Քրիստոսի կեանքի համառօտ պատմութիւնը, կը նկարագրեն քրիստոնէկեղեցիին հաստատուիլը, և Առաքելաներու քարոզութիւնները:

2.— Բարոյական կամ Իմաստութեան գիրքեր, որոնք մասնաւորապէս կը պարունակեն բարոյական պատուիրաններ:

3.— Մարգարեական գիրքեր, որոնք կը պարունակեն մարգարէներու գիրքերը:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ԳԻՐՔԵՐԸ

Ա. Պատմական գիրքեր.— Ծննդոց գիրքը որ կը պատմէ աշխարհի սահղծուիլը և ազգերու ծագումը: Ելից գիրքը որ կը պարունակէ Իսրայէլացիներու եգիպտոսէն ելլելէն մինչև Սինա լեռան օրինատուութիւնը պատահած գէպքերը: Ղեւսացոց գիրքը, որ կը խօսի Ղեւտացոց և քահանաներու պաշտօններուն վրայ: Թուոց գիրքը, որ կը պարունակէ Հրեայ ժողովուրդին ընտանեկան մարդահամարը և ահոր պատմութիւնը Անապատին մէջ, Սինայէն մեկնելէն սկսեալ: Երկրորդ օրինաց, ուր համառօտիւ ամփոփուած են նախապէս զրուած օրէնքներ, և նոր օրէնքներ զրուած են:

Աստուածաշունչի այս առաջին հինգ գիրքերը Մովսէս մարգարէին կողմէ գրուած են, և կը կազմեն Հնգամասեանը:

Յետոյ կուգան Յեսուի, Դասաւորաց, Հուրիի գիրքերը, Թագաւորութեանց չորս գիրքերը, Մնացորդաց երկու գիրքերը, Եզրի երկու գիրքերը, Տովբիթի, Յուդիթի, Եսթերի և Յոբի գիրքերը և Մակաբայեցոց երկու գիրքերը:

2.— Բարոյական կամ առական գիրքեր.— Սաղմոսները, Ժողովողը, Երգ Երգոցը, Իմաստութիւնը, Սիբալը, ևն.:

3.— Մարգարեական գիրքեր.— Չորս մեծ մարգարէներուն գիրքերը՝ Եսայի, Երեմիա (մէջը ըլլալով Բաբուլը), Եզեկիի և Դանիէլ. նաեւ տասներկու փոքր մարգարէներուն գիրքերը՝ Ովսէէ, Յովիլ, Էճովս, Աբդիու, Յովնան, Միքիէ, Նաոււմ, Ամբակոււմ, Սոփոնիա, Անգէոս, Չաքարիա և Մադաքիա:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

Պատմական գիրքեր.— Չորս Աւետարանները՝ զոր գրած են Մատթէոս, Մարկոս, Դուկաս, Յովհաննէս Աւետարանիչները, և Գործք Առաքիլոցը, զոր գրած է Դուկաս:

2. Բարոյական գիրքեր.— Պօղոս Առաքեալի տասներչորս

Թողթերը, Յակոբ Առաքեալի ընդհանրական թուղթը, Պետրոս առաքեալի երկու ընդհանրական թուղթերը, Յովհաննէս առաքեալի երեք, և Յուզա առաքեալի մէկ թուղթը:

3. Մարգարեական գիրք.— Յովհաննէս առաքեալի Յայսնութեան գիրքը:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿ

Հասոբիկիս սկիզբը, «Երկու խօսք»ին երկրորդ տողին մէջ «Ազատ հասոբներով»ը կարդայ «անջատ հասոբներով»:

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Ց

Ա.— Աշխարհի ստեղծուիլը	10
Բ — Դրախոսք — Մարդուն անկումը	11
Գ.— Կայեն եւ Աբել Սեք.—Մարդոց ապականութիւնը	12
Դ.— Նոյ եւ ջրհեղեղ	13
Ե.— Աբրահամ եւ Իսահակ	14
Զ.— Յակոբ եւ Եսաւ	15
Է.— Յովսէփ գեղեցիկ	22
Ը.— Յոբ	30
Թ — Մովսէս	31
Ժ.— Մովսէս (շար.)	37
ԺԱ.— Յեսու	45
ԺԲ.— Դաւաւորն	46
ԺԳ.— Հո ու ք	51
ԺԴ.— Սա ու ղ	52
ԺԵ.— Դաւ ի ք	53
ԺԶ.— Սողոմոն	61
ԺԷ.— Թագաւորութեան բաժանումը	64
ԺԹ.— Եղիա մարգարէ	66
Ի.— Յովնան	70
ԻԱ.— Տովբիթ	71
ԻԲ.— Յուդիթ	76
ԻԳ.— Հրեաները գերութեան մեջ	78
ԻԴ.— Եսթեր	82
ԻԵ.— Հրեաները գերութենէ ետք	85

